

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 2

Årgång 73

2018

Habo kyrka i vårvinterskrud, en marsdag 2018.
Foto: Monika Moberg. Se även sidorna 9–11.

**Varmt välkomna till årstämma i Habo den 5 maj.
Besök våra hembygdsgrändar i sommar!**

Foto:
Copyright
Kungahuset.se

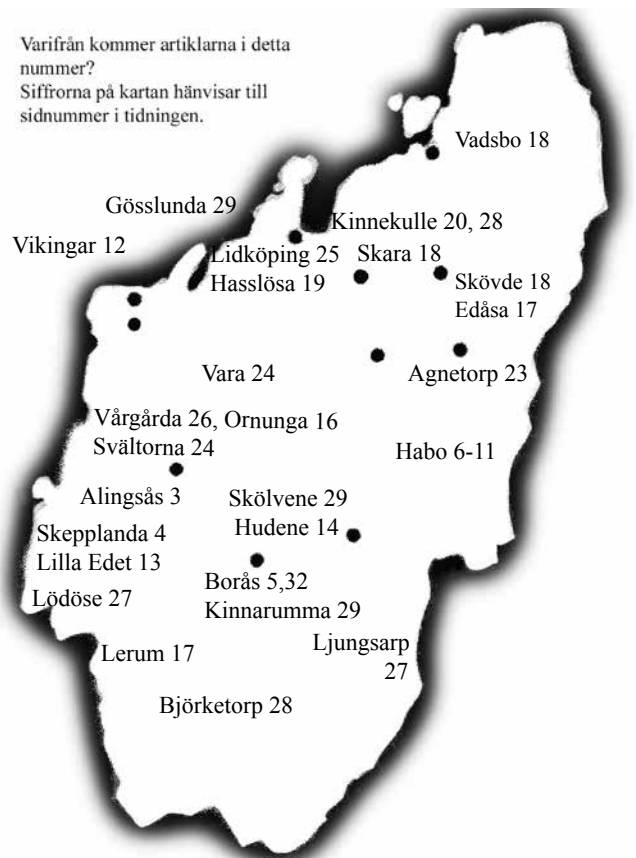
HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds
beskyddarinna

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 73
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2018 150:-

Varifrån kommer artiklarna i detta
nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till
sidnummer i tidningen.

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Tankar i tiden, Bo Björklund	4
Rötter och identitet.....	5
Välkommen till årsstämma i Habo	6
Från landsbygd till industrisamhälle	7
Habo kyrkas målningar	9
Träkatedralen vid Vättern.....	10
Västgötska vikingar hade också sin tid.....	12
Ny webbplats för hembygden	12
Inge Ohlson, en idog bildsamlare	13
Lilleputtland – en miniby i trädgården.....	14
Upplevelser vid kyrkorgeln	16
Edgren och Edfelt har rötter i Edåsa	17
Bernadotte i slott och koja	18
Vacker bok om gårdar i Hasslösa.....	19
Hastings kyrka på Kinnekulle	20
Livet förr i vala	22
När Agnetorp blev med köping.....	23
Skrivardag i Vara	24
Slösaren De la Gardie hade också sin tid.....	25
Tankar frå bögda av Håkansson	26
Hänt på bögda	27
Läsvärt i korthet.....	30

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg, Norra Bergvägen 16 B, 541 32 Skövde.
Tel: 070 64 25 670. E-post: redvastgotab@gmail.com
Tryck: Strands Grafiska i Vårgårda AB.
Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari,
april, juni, augusti, oktober och november.
Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.
ISSN 0346-4954 www.hembygd.se/vastergotland

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på tio personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre (se sidan 31) som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex nr av Västgötabygden per år.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdagar 9–15 eller e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com
I det här numret är vi 22 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Ordföranden har ordet

Tack för fina siffror om 2017!

Enkäten visar på bra verksamhet 2017

Vi fick in 140 svar från er i hembygdsföreningarna i Västergötland på den enkät som Sveriges Hembygdsförbund gjorde runt årsskiftet 2017–18. Vi vill dels tacka för att ni tog er tid och besvarade frågorna, men också för det fina och stora arbete som ni lägger ned i hembygdsrörelsen.

Visste du att

I Västergötland hade vi 2017 inte mindre än 2 735 öppna allmänna arrangemang med över 300 000 besökare totalt.

*Vi lade ned 334 000 ideella timmar i hembygdsrörelsen i Västergötland under 2017

* Föreningarna uppger att de har 2 750 ”medlemmar” under 25 år

* Föreningarna hade nästan 900 aktiviteter särskilt riktade till barn och ungdomar (under 25 år) och då deltog 29 000 barn och ungdomar

* Det var knappt 700 aktiviteter som genomfördes, där ungdomar deltagit aktivt vid planering eller genomförande

Detta är mycket värdefull översikt och helt nya ”bevis” om storleken på alla föreningar i Västergötland och omfattningen av verksamheten. Vi kommer att ha god nytta av dessa siffror, när vi söker bidrag från Västra Götalandsregionen. Vad gäller barn och ungdomar vill vi också införa särskilda medlemskategorier för barn 0–12 år och ungdom 13–25 år.

Kretsbildningen i 22 kretsar

Vi har inom Västergötlands Hembygdsförbund startat ett antal nya kretsar (en eller två kommuner i varje) och därmed får vi en dialog med alla 224 anslutna föreningar, som är anslutna. Varje krets har en kontaktperson från förbundsstyrelsen. Vi kan med detta ”få ut” informationen om vår verksamhet med projekt och arbetsgrupper, hembygdsförsäkringen, möjliga bidrag etc, men vi kan också få del av glädjeämnen och problem i föreningarna.

Medlemsvärvarävling 2019

Tengelsfonden och Hembygdsförbundet utlyser nu en medlemsvärvarävling under 2018 (avläses den 31 december), där den hembygdsförening som ökat mest i antalet medlemmar under året vinner 2 500 kr. Den förening som blir tvåa får 1 000 kr. Antalet registrerade medlemmar under 25 år räknas som två.

Prisen delas ut vid Hembygdsförbundets årsmöte i maj 2019

Åtaganden vad gäller ”Hållbar miljö”

Länsstyrelsen med flera gör nu en fortsatt satsning för ett ”hållbart Västra Götaland”, vad gäller de 15 internationella miljömålen men då främst vad gäller klimatanpassning. Om ni är intresserade att ta del av eller göra ett lokalt åtagande hemma i er bygd så finns stöd och material (samt visst bidrag) att rekvirera från länsstyrelsen. Det kan gälla att minska skador på forn- och kulturlämningar eller främja natur och kulturvården.

Förbered Föreningsutveckling

Studieförbundet Vuxenskolan har tagit fram material för föreningar, som på olika sätt vill utveckla formerna för sin verksamhet:

Föreningsboxen – ny kraft till Sveriges eldsjälur.

Sök vidare information på www.sv.se

Inflytandeguiden presenterar metoder för inflytandearbete, idéer och konkreta tips främst vad gäller ungdomar och ideella organisationer.

Sök på www.trinambai.se/inflytandeguiden/

Sven-Åke Mökander

Tankar i tiden

Bo Björklund, Skeplanda. Medlem i Västgötabygdens redaktionskommitté.

Över tid ändras förutsättningarna för en hembygdsförenings verksamhet. Samhället förändras och vi måste anpassa oss till nya verkligheter.

Arkivering är ett spännande område med intressanta möjligheter. Jag har en tid samlat på tvådelade vykort med motiv från olika socknar. De skapades 1928 av den kringcyklade fotografen Anders Sjuberga-Karlsson. De är just nu 90 år gamla. Upptill på vykortet visas mangårdsbyggnaden, nertill ett panorama över gården. 1928 var en del av de här gårdarna bärkraftiga familjeföretag med stolta hemmansägare. Nästan alla är numera nerlagda och berättelsen om dem har kommit en bra bit på väg in i historiens dimma. När jag vill komplettera vykortet med gårdarnas historia efter 1928 finns det i en del fall ingen att fråga. På de här gårdarna fanns det kanske en kista eller byrålåda med gårdens arkivalier, åtkomsthandlingar, kartor, undantagskontrakt och auktionsprotokoll och så en skokartong med fotografier. Mycket av det här finns inte kvar. Känns det igen?

Men vem skulle ha sparat på gårdshistoria och hur skulle det ha gått till? Jag tänker att om de hembygdsföreningar som berörs av ”mina” tvådelade vykort hade haft arkivering på sitt program hade vi kanske haft många av de här gårdarnas arkiv bevarade. Men så är det inte.

Med åren stiger värdet av fotografier och dokument. Men hur förvarar vi dem? Det varierar, men i många fall i trähus. Kanske i rumstemperatur och varierande luftfuktighet. Variationer i temperatur och luftfuktighet

leder till en snabbare kvalitetsförsämring. Förvaring i trähus innebär en onödig brandrisk när samhället faktiskt erbjuder fullvärdiga alternativ. Vilket ansvar har en hembygdsförening för saker som man har tagit hand om?

För hembygdsföreningar och hembygdsförbund handlar det om att se vad de nya möjligheterna innebär. Arkivering av föreningarnas eget material är en sak. Gårdsarkiven en annan. Andra föreningars arkiv en tredje. Några föreningar i Västergötland har tagit tag i den frågan.

Föreningsarkiv

I vår region finns det tre regionala föreningsarkiv, Bohuslän, Älvsborg, Skaraborg och ett i Mölndal med upptagningsområde i flera kommuner. De stöds ekonomiskt av regionen och kommunerna. Det finns också kommuner och andra som upplåter arkivutrymme. Arkiven erbjuder långsiktig, säker förvaring i brandsäkra utrymmen med lämplig luftfuktighet och temperatur.

Material som läggs in i ett föreningsarkiv kan registreras så att informationen blir sökbar via Riksarkivets Nationella Arkiv Databas, NAD, och därmed tillgänglig för forskare. För släktforskare innebär det en ny värdefull dimension, precis som Bygdebänd. När en förening har etablerat sig som arkivbildare, knuten till ett föreningsarkiv kan man gå ut och marknadsföra en säker metod för att bevara gårdsarkiv, sökbart på nätet.

Vid arkivering bygger man upp värdefulla kunskaper inom hembygdsföreningen.

Vilka budskap förmedlar ett fotografi som gör att det är värdefullt? Vad betyder ett dokument om det sätts in i sitt historiska sammanhang? Fotografier utan berättande text har ett begränsat värde. För dokument som ligger kvar i byrålådan gäller motsvarande.

Ett värde uppstår eller förstärks när de dokumenteras och blir tillgängliga för många. Det är vi i vår generation som avgör vad man skall hitta i arkiven när man i framtiden vill veta vad vi hade för oss.

Arkivering skapar kunskap och framtida värden!

Bo Björklund

Rötter och identitet

Vår tid är föränderlig. Tidigare fanns en positiv laddning i orden rotfasthet, långsiktighet, att vara sin hembygd trogen. När utvecklingen går snabbt blir det andra honnörsord såsom förändringsbenägenhet, flexibilitet och snabbhet. Men måste det finnas en motsats? Ett träd som har djupa rötter kan växa mycket både på höjden och bredden. Att veta var man har sina rötter ger trygghet och stabilitet. Då står man stadigt och vågar utvecklas vidare, ta emot intryck och möta utmaningar. Det är inte farligt att vara nyfiken och låta sig påverkas av det man möter i livet. Jag behöver inte värna om min värld, för jag har mina rötter och jag vet vem jag är. Min identitet kan ha sin grund i min bakgrund och min hembygd, men jag kan också ha min identitet som världsmedborgare.

Min bakgrund och hembygd ger mig mina rötter liksom min släkt- och grupptillhörighet. Att släktforska ger ofta insikten att man är en länk i en kedja och ingår i ett sammanhang. På samma sätt är det med hembygdsforskning. Jag ser min plats bland alla andra och är inte ensam utkastad i universum. I en tid av individualism och splittring är en sådan insikt viktig.

Rötterna kan man ha i sin hembygd, men man kan ha flera hembygder. Det är alltid roligare att bo på en plats, om man vet något om den. Inte minst är detta viktigt

för våra nyinflyttade från andra länder. Man har sina rötter i ett annat land, men man kan få en ny hembygd. När man berättar om liv och värderingar förr, ser man att vårt bondesamhälle var sig ganska likt över världen, men med små skillnader orsakade av t ex klimatet.

Framför allt är det viktigt att inte föra in värderingar om bättre eller sämre sätt att leva, om inte mänskliga rättigheter hotas.

Vi bör ha perspektiv bakåt, leva i nuet och ha visioner för framtiden men också se åt sidorna ut över världen. Att ha rötter och identitet kan vara en förutsättning för att känna sig som världsmedborgare. Gärna skapar vi motsättningar som inte finns. Att förstå sin egen kultur är en fördel, när det gäller att förstå andras. Sist men inte minst är vi alla människor med samma grundläggande behov av vänskap och gemenskap.

Ann-Britt Boman, Fristad

Saxat från hembygden

Assar Blomberg skrev år 1929:

”Sommar 1918 hittades i Hornborgasjön – där vattenståndet till följd av den senaste sänkningen blivit synnerligen lågt en s.k. kittelhatt (stormhatt) av järn från 1400-talet. Till skillnad från hjälmen, som tillhörde riddaren, brukades järnhattarna av de menige männen, och de buros som vanliga hattar med obetäckt ansikte. Den imponerande pjäsen väger c:a 2 kg och har en diameter i brättet av 38–41 cm samt en höjd av 19 cm.”

*Hämtat ur Gudhems-Axet nr 3 2016 under rubriken
Några sägner från Sätuna.*

Café Doppingen – Hornborgasjön 2018

Serveringen har öppnat för säsongen i februari 2018. Serveringen är öppen måndag till söndag 9–18. Naturum Hornborgasjön. Rikt fågelliv.

Remningstorp den 10 maj 2018

Invigning av Skogsmuseet på Remningstorp den 10 maj kl 14. Visning, musikunderhållning och kaffeservering.

Norra Billings Hembygdsförening

Torpvandring i Låstad 2017

”Denna torpvandring avslutades med ett besök på Sörgården där Rut Johansson visade sin framlidne make Lennart Johanssons ”Gårdsmuseum” med mängder av föremål som hon fortfarande håller i ordning och visar för intresserade på ett förtjänstfullt sätt! Dessutom blev vi bjudna på kaffe med dopp. **Ett stort tack till Rut!**”

*Ur Odensåkers Hembygdsförenings årskrift 2018.
Torpvandring i Låstad 2017. Av Bengt-Rune Ericson.*

Välkommen till årsstämma i Habo

Den 5 maj arrangeras förbundets årsstämma i Habo. Det är Habo och Gustav Adolfs Hembygdsförening som står som arrangör. Habo kommun ligger allra längst österut i Västergötland, 17 km norr om Jönköping med en tre och en halv mil lång ”kustremsa” utmed Vättern. Kommunen har tre församlingar: Habo, Gustav Adolf och Brandstorp. Vår berömda röda träkyrka ligger fem km från tätorten.

Utvecklingen av Habo tätort påbörjades när järnvägen drogs genom trakten på 1860-talet. I kommunen finns också de mindre tätorterna Fagerhult, Baskarp, Brandstorp och Furusjö.

Vår hembygdsgård ligger centralt placerad i Habo. Habo kommun har idag ca 12 000 invånare och befolkningsökningen är procentuellt en av landets största med stor nybyggnation och inflyttning från i huvudsak Jönköping.

Den största industrin är Fagerhult Belysning AB med ca 800 anställda. Kommunen präglas av att vara en företagsvänlig kommun och har också många industrier.

Före detta Habo Ullspinneris hundraåriga lokaler, som i dag benämns Spinnets och drivs som ett kulturcentrum och allaktivitetshus, kommer att vara centrum för stämman. Här hyr också hembygdsföreningen lokaler för vävkurser och skolmuseet Förrskolan.

Vi vill också hälsa er välkomna att avsluta dagen med en kopp kaffe i vår vackra hembygdspark.

Habo-Gustav Adolfs Hembygdsförening

Parkeringsanvisningar

Besökare parkerar sina bilar vid Hembygdsparken, Munkvägen 21. Vägskyltar är uppsatta. Hembygdsföreningen ordnar parkeringsvakter och bussning

Årsmötet sker i Spinnets på Tidaholmsvägen.

Parkering finns vid Spinnets för rörelsehindrade.

Program

- 7.30 Mottagning, avprickning och kaffeservering i Spinnets öppnas.
- 8.30 Musikunderhållning i Spinnets
- 8.45 Mötesförhandlingar, utmärkelser, information och frågestund till styrelsen
- 11.45 Delning av deltagarna i dels visningsgrupper i Spinnets lokaler, dels lektionsinslag i Förrskolan.
(Ommöblering och dukning i stora salen sker under denna tid)
- 12.30 Lunch (kyckling) samt kaffe efter maten
- 13.30 Seminarier. Antal fyra, varav deltagarna kan välja två av dessa. Varje seminarium tar ca 30 minuter och med byte emellan.
Största gruppen är i stora salen. Förrskolan kan ta max 30 personer pga brandregler.
- 15.00 Avresa med bussar till sevärdheter och även till Habo kyrka
- 16.45 Kaffeservering i Hembygdsparken och avslutning av årsmötesdagen.

Seminarieämnen att välja mellan

PrismaVG – en ny databas med berättelser 1850 till idag. Projektledare Jessica Bergström från Västarvet presenterar och visar hur ni gör i din förening
Sven-Åke Mökander

Pia Nilsson från Jönköpings universitet om **Landsbygdsutveckling** – studier och praktiskt hur man utvecklar sin hembygd
Torwald Åberg

Torpinventering med Habo släktforskarförening, som visar sitt sätt att inventera och dokumentera.
Jan-Olof Berglund

Lektion med Förrskolan – vi får närvara under en lektion på gammalt vis.

Gamla västgötaord av Västgöta-Bengtsson

Dufs (tofs) – Korpral Bång hade alltid en dufs i mössa.

Erakepese – En person, envis som synden.

Fesaflämta eller **Piglockaspel** – dragspel.

Gluffe – hänsynslös person som tar för sig först

Från landsbygd till industrisamhälle

Habo, eller som det hette förr Hagaboda, är mycket en välkänd plats just för sin enastående träkatedral. Den äldsta delen har beräknats vara från slutet av 1200-talet, medan den kyrka som vi idag kan beskåda är från 1700-talet. Kyrkan är belägen där dåtidens fem ”vägar” sammanstrålade och vem av Birger Jarls söner som bestämde ursprungsplatsen är inte känt. Men att denna plats var en viktig kommunikationsled kan vi med säkerhet utgå ifrån. De gårdar som idag är bostäder eller brukningsenheter härstammar i de allra flesta fall från 1400–1500-talen. Hagaboda skonades i hög grad från de medeltida krigsskådeplatserna då danskarna drog upp över landet antingen via Ätradalen eller över Rumlaborg (Jönköping).

I mitten av 1600-talet tillhörde hela dåvarande kommunen Visingsös Grevskap under Per Brahe den yngre. Hans tillsynsmän bodde på gårdarna St Kärr och St Hallebo, för att tillse att Brahes beslut och order genomfördes. Vi har än idag en av Sveriges nordligaste bokskogar som är ett populärt strövområde. Denna bokskog anlades under denna tid då man plockade bokollon till grisarna på Visingsö.

Järnvägen

När järnvägens stambanor skulle knytas samman och järnvägen byggdes mellan Nässjö och Falköping, så var det initialt meningen att järnvägen skulle gå via Habo kyrka, där tätorten skulle placeras. Förutom att kyrkan då låg mitt i byn, så fanns här ålderdomshem (fattigstuga), en skolbyggnad och sockenstugan, som var det administrativa centret.

Men Habo var på 1860-talet begåvad med en riksdagsman som hette Anders Larsson och bland annat var ägare till gården Bränninge. Denna gård låg 5 km från kyrkan, men han lyckades övertala dåvarande järnvägsstyrelsen att planera så att spåret drogs över hans mark. Som motprestation skulle han vederlagsfritt upplåta all erforderlig mark för spår, stationsbyggnad, lastageplats med mera till Järnvägsstyrelsen. På gården Bränninge drev han ett stort bränneri och han såg då vilka möjligheter han skulle få att leverera sina destillerade produkter, på ett betydligt säkrare sätt och med mindre svinn än de vanliga transporterna med häst och vagn.

Under dessa premisser invigdes Habos stationsläge 1863. Vid denna tid fanns det 16 personer som bodde strax intill stationen. På 1880-talet flyttade två, som det senare skulle visa sig, välkända företag till stationsområdets närhet, nämligen Habo Ullspinneri och Habo Laggkärlsfabrik, som hade sina

Habo ull. Den kända Habofilten finns nog fortfarande kvar i många hem.

glansperioder på 1940–1950-talen. Kommunens första industri etablerades vid Aledal 1874 och här var smidesverksamhet, men det tillverkades även en revolvertyp.

Lite norr om Habo vid Kvarnekulla uppbyggdes en industri för framställning av pappersmassa, där kokaren än idag finns att beskåda. Dessa fyra industrier var ju i stort behov av vattenkraft och var alla placerade vid åar som rann ut i Vättern. Elektrifieringen gjorde sitt intåg kring 1920-talet.

Centrum

Vid förra sekelskiftet påbörjades ett centrum att växa fram med både affärsverksamhet och hotell. Vid kommunreformen 1952 donerade Habo kommun ett stort markområde i väster till Mullsjö kommun, medan man inkorporerade Gustav Adolfs socken till Habos landskommun och nu blev invånarantalet ca 4 500.

Det fanns fyra postkontor och två bankinrättningar. Vid denna tid fanns över 50-talet företag med fler än fem anställda och utöver de ovan nämnda industrierna fanns metallvaruindustrier, möbelfabriker, pappindustrier, konfektionsindustrier, cementgjuteri, mattfabriker,

Bad i Habo. Domsand vid Vätterns strand, ett populärt bad.

slipvarufabrik och inte minst belysningsföretaget Fagerhult och WEBE:s konfektyrfabrik. Vid denna tid var Habo en av Skaraborgs mest industrialiserade landskommuner.

Skolor

Utbildningsverksamheten har som på många andra ställen koncentrerats till centralorten förutom att det i Fagerhult finns en låg- och mellanstadieskola. På grund av den starka inflyttningen krävs stora satsningar på förskolor och skollokaler. Gymnasieutbildningen sker i Jönköping och det är inte aktuellt att bygga en egen skola för gymnasial utbildning. Kommunikationerna med såväl buss som tåg är mycket väl tillgodosedda till Jönköping.

Ökande befolkning

Befolkningsutvecklingen har varit ständigt ökande till idag 12 500 invånare. På 1980-talet var det ca 8 000 personer, en förändring från 1860-talet då Habo hade en större befolkning än Jönköping på ca 2 500 invånare.

Salen. Det gamla Salem-kapellet i Habo har flyttats till hembygdsparken och kallas nu Salen. Foto: Leif Brunnegård.

Många tidigare beslutsfattare hade sina rötter ute på landsbygden och hade inte övergivit tanken på att centralorten skulle utvecklas vid och kring kyrkan. Det var efter kriget när man fick propåer från Länsstyrelsen om att ordna vatten- och avloppsfrågan i samhället, som landsbygdsbefolkningen motsatte sig att ekonomiskt bidra till detta. Nu blev det ett stort politiskt gräl mellan de som bodde i tätorten och de som bodde på landsbygden, vilka krävde att tätorten skulle bilda ett municipalsamhälle och ta sina egna kostnader för de då uppkomna moderniteterna. Däremot fanns det endast en stationsskola men väldigt många landsbygdsskolor.

Emellertid så byggdes ett vattenverk 1955 och avloppsfrågan löstes successivt också från denna tid. Men den politiska beslutsvändan innebar att ett modernt ålderdomshem inte kom till stånd förrän 1954 och ett kommunhus byggdes två år senare. Utöver utrymmen för den kommunala administrationen, som inte bestod av fler än en handfull tjänstemän, inrymdes ett nytt bibliotek, banklokaler, polisstation och brandstation och en stor samlingslokal.

Sport och idrott har alltid stått högt på listan över aktiviteter för kommunens ungdom. På vintern spelades bandy och åktes skidor och på somrarna var det fotboll och friidrott. Våra mest kända idrottsprofiler från Habo är bandyspelaren Jan ”Habo” Johansson och sprintern Leif Jonsson. Numera är det volleyboll och innebandy som är mest framträdande.

Man kan säga att Habo är den lilla kommunen med de stora möjligheterna och vi kan ännu inte se någon avmattning av kommunens attraktionskraft.

Lars Elwing

Uppsnappat

Jordgubbskaffe i Bönared

På hemväg från Skåne tog Bengt och Aina Lindborg kafferast i Byarums hembygdsgård och fick idén att Bjurbäcks Hembygdsförening skulle kunna göra något liknande i Bönareds hembygdsgård, som är föreningens hembygdsgård. Första sommaren (1985) blev ca 300 personer serverade. Idag under några hektiska sommarveckor besöks Bönared av cirka tiotusen gäster som dricker kaffe och äter jordgubbstårta.

Bönared ligger vid en avtagsväg från vägen mellan Mullsjö och Bottnaryd.

*Bjurbäcks Hembygdsförening, 50-årsjubileum 2004
och dagens hemsida*

Habo kyrkas målningar

Habo träkyrka är bland annat känd för sina vackra målningar. På de två följande sidorna berättar Ann-Britt Boman om kyrkans historia med rötter i medeltiden.

Målningarna

Kyrkan målades av två jönköpingsmålare under åren 1741–1743 – Johan Kinnerus och Johan Christian Peterson. Målningarna illustrerar Luthers katekes. På sidoväggarna finns Tio Guds bud, och i taket under läktaren kan man se Trosbekännelsen. På väggarna ovanför läktaren finns målningar till Fader Vår.

Foto och bildtexter: Monika Moberg.

Tionde budet. Illustration med Josef och Potifars hustru.

Träskulptur. Den stora träskulpturen av Johannes Döparen, som håller ett lamm i famnen, är från 1200-talet. Denna står i stensakristian.

Femte budet. Du skall inte dräpa.

Nionde budet. Du skall inte ha begärelse till din nästas hus.

Träkatedralen vid Vättern

Habo kommun är ett vidsträckt område vid Vätterns sydvästra strand. I norr ligger Hökensås med ett omväxlande landskap med åsar, kullar och plana fält. Istiden har satt sin prägel på bygden med sand- och grusavlagringar, uppdamning av lokala issjöar och dödisgröpar. Vegetationen utgörs mest av rishedar och gles tallskog.

Ortnamnet Hagabodholm är omnämnt 1349 och innehåller hage, inhägnad, och pluralis av bod. Det finns ca 250 fornlämningar, men nuvarande bygd har troligen till stor del uppkommit under medeltiden. När järnvägen Falköping – Nässjö anlades, uppkom stationssamhället Habo. Tätorten har numera blivit en eftertraktad bostadsort för de många pendlare som arbetar i Jönköpingsområdet.

Under senare delen av 1200-talet omnämns en kyrka i Habo. Nuvarande träkyrka har en sakristia av sten, som hörde till en tidigare medeltida kyrkobyggnad av trä. Dopfunten av sandsten är från 1200-talet och har då stått i den gamla kyrkan. I början av 1900-talet satte man in en ny dopfont, och den gamla funten omtalas i inventarieförteckningen som ”en mortel att blanda rödfärg i”. År 1951 togs den till heders igen, men det finns fortfarande spår av rödfärg på insidan. Altaret av sandsten är från 1300-talet. Vid en ombyggnad på 1700-talet hittade man i altaret en relikask med ett stycke pergament, där det stod att altaret invigdes av biskop Sigge, som var biskop i Skara på 1300-talet. Även flera medeltida skulpturer är bevarade. I början av 1600-talet byggdes korsarmar åt norr och söder, och år 1680 breddades långhuset och förlängdes, så att korsarmarna blev omslutna.

Ombyggnad under 1700-talet

Redan 1704 hade en ombyggnad av kyrkan förts på tal, men krig, missväxt och pest fördröjde realiserandet av planerna. Kyrkan utvidgades i öster och fick ett högre mittskepp, två lägre sidoskepp samt ett högt västtorn. Den påminner om en katedral, och den har också kallats ”Träkatedralen vid Vättern”. Alla väggar längs långsidorna i kyrkorummet är försedda med läktare. Västgaveln blev tresidig. Kyrkan är uppförd av slätbilat långtimmer. Sockenborna bidrog som brukligt var med material, körslor och dagsverken. Myndigheterna hade velat ha en stenkyrka, men prosten Martinus Seth genomdrev ett bygge i trä, eftersom man var van vid det. Dock ville man i träpelarna som bar upp läktarna efterlikna knippepelare i sten. På läktarna satt pigorna på den vänstra sidan och drängarna på den högra sidan. Bönderna och deras familjer satt på bänkarna

neri i kyrkan, kvinnorna till vänster och männen till höger. På vänstra sidan i kyrkan fanns på medeltiden ett Mariaaltare, och därför var det kvinnornas sida. På altartavlans målning stod Maria på Jesu vänstra sida nerifrån kyrkan sett och Jesu lärjunge på den högra.

På 1740-talet fick kyrkan de målningar, som den är så omtalad för. De är ett av barockens sista provinsiella uttryck. I Stockholm hade redan rokokons lättsamma bildspråk utvecklats. De två målarna från Jönköping Johan Kinnerus och Johan Christian Peterson fick tusen kronor i betalning, och då ingick att de skulle tillverka egna färger av metalloxider, växt- och jordfärger. Konststilen kallas ibland ”bondbarock”. Peterson var kanske något skickligare än Kinnerus, men båda hade lite svårt att framställa anatomi och ansiktsuttryck. Det låg i den lutherska ortodoxins och den enväldiga stormaktstidens intresse att fostra församlingen att gå den rätta vägen och leva ett gudfruktigt liv. Målningarna skulle därför visa på Tio Guds bud och Luthers katekes och framställa moralreglerna i bildform. Tak, väggar och läktare är täckta av bilder. Man talade om bilderna som Biblia pauperum, de fattigas Bibel. De fyra målningarna i taket skildrar dopets och nattvardens sakrament. I sidoskeppens tak finns Trosbekännelsens tolv artiklar. Tio Guds bud finns på ytterväggarna i sidoskeppen och i koret. Målningarna blir som en lärobok med förklarande texter i språkband och texttavlor på äldre svenska. Bönen Fader vår illustreras av en man som frestas av en naken kvinna och en annan man som är fångslad vid en klippa. Han räddas av en ängel, men Djävulen försöker hålla honom kvar. Det sägs att målaren Kinnerus blev trakasserad av Djävulen, som tyckte att han blivit för hemskt målad.

Altaruppsats och predikstol

Altaruppsatsen, som når ända upp till taket, är från 1723. Den föreställer korsfästelsen, gravläggningen och längst upp den segerrike Kristus. Vid sidorna finns Moses och Aron och längst ner en text, där församlingen uppmanas att förbereda sig för nattvardsfirandet. Ovanför korsfästelsescenen finns ett stort ur, som sattes dit 1750 på församlingsbornas önskan. Kanske ville man kontrollera att prästen inte predikade alltför länge!

Predikstolen är i samma stil som altaruppsatsen och kom till samtidigt. Kring korgen och längs trappan finns skulpturer av Kristus och de tolv apostlarna. Ljudtaket är format som en krona, och längst upp står döden med sin lie. Detta skulle påminna församlingsborna om vikten av att i god tid göra bot och bättring. Altaruppsats

och predikstol är tillverkade av Jonas Ullberg, bördig från Härja.

Enkla fyrkantiga stockar bär upp orgelläktaren. Där finns målningar av damer, som inte passar ihop med de övriga målningarna. De kan möjligen föreställa Ulrika Eleonora, som var drottning i Sverige 1740-1741, tillsammans med några instrument. Orgelfasaden är smyckad av bildhuggaren Magnus Ullberg – Johansson från Habo 1736. Den hörde till en orgel med åtta stämmor gjord av Johan Niclas Cahman. År 1962 tillkom nuvarande orgel med sexton stämmor tillverkad av Olof Hammarberg.

Det finns en fristående klockstapel från 1760 med tre kyrkklockor. Storklockan från 1756 är gjuten av Elias Fries Thoesson i Jönköping. Mellanklockan är från 1757 och lillklockan från 1760.

År 1872 genomfördes ombyggnader, och tak och väggar fick nytt spån, som tjärades och målades. Nya fönster togs upp i de nedre takfallen och norra och södra vapenhusen revs. Långhus och kor fick takbeläggning av järnplåt år 1897. Väggarna stagades med järnvägsräls 1945 efter förslag från arkitekt Martin Westerberg. År 1901 lade Arthur Hazelius ett bud på kyrkan för att flytta den till Skansen. Församlingen var intresserad, men då yttrade en församlingsbo: ”Den som i dag kan sälja sin kyrka för slem vinning, han kan i morgon vara med om att för samma pris avyttra sin själs salighet.”

Fiskebäck och Gustaf Adolf

I den vidsträckta församlingen uppfördes tidigt en träkyrka i Fiskebäck. Det sägs att det var en förnäm dam, som råkat i sjönöd på Vättern och gav ett löfte att uppföra en kyrka på den strand där hon räddades. En dopfont, troligen från 1100-talet, har stått i Fiskebäcks kyrka och finns i dag på Västergötlands museum i Skara. Kyrkan brann 1623 och en ny kyrka uppfördes. År 1780 flyttades kyrkan till norra delen av socknen och byggdes till. En ny socken, Gustaf Adolf, kom till, då invånarna där tyckte det var för långt att gå till Habo kyrka. Fiskebäcks socken uppgick samtidigt

I dopfunten syns fortfarande spår efter rödfärg.

Predikstolen från 1723. Snidad av Jonas Ullberg. Längst upp står döden med sin lie.

i Habo socken. Den nya socknen fick sitt namn efter Gustaf III:s son, tronföljaren Gustaf Adolf, sedermera Gustaf IV Adolf. Altaruppsatsen och dopfunten från omkring 1720 är sannolikt tillverkade av Jonas Ullberg, som också gjort altaruppsatsen i Habo kyrka. Det finns också här en klocka i uppsatsen liksom i Habo.

Predikstolen är äldre, troligen från 1650-talet, och figurerna kan vara hämtade från ett äldre altarskåp. I Fiskebäck byggdes ett nytt kapell 1939.

Gustaf Adolf. Dörren till Gustaf Adolfs kyrka.

Ann-Britt Boman
Foto: Monika Moberg

Västgötska vikingar hade också sin tid

Sveriges Television hade planerat en julklapp till alla vikingaintresserade svenskar vid julen 2017 med en serie program om tre entimmarsprogram med titeln Vikingarnas tid. Men stora grupper reagerade negativt, vikingatiden fanns inte bara i Mälardalen som det verkar i TV. Protesterna blev många och hårda.

Bland annat sände den ideella föreningen Historieforum Västra Götaland in en anmälan till Granskningsnämnden för radio och TV där man bland annat slår fast att programmen inte beaktat den senaste forskningens nya insikter beträffande vikingatiden och därmed har brutit i objektivitet. Programmen har dominerats av en förlegad och nattständer historiesyn och är därmed alltför ensidiga.

Mälardalspropaganda

Det har sänts in flera andra anmälningar med ungefär samma innehåll. Historieforums ordförande Morgan Nilsson var flitigt i farten i lokala tidningar, lokalradio men även i riks-TV:s kulturinslag.

– Snedvriden Mälardalspropaganda som man skulle kunna tro är sponsrad av Birka Turistcentrum, så skulle man kunna sammanfatta de slående protester han framförde, och protesterna fick stor uppmärksamhet. Morgan Nilsson berättar att han fått mängder av positiva reaktioner även från historieintresserade utanför Västergötland. Flera andra landsändar ansåg sig förbigångna.

I Skaratrakten var förstås reaktionerna starka med tanke på att där finns Sveriges äldsta domkyrka, källan där rikets första kristna kung döptes och förstås Kata gård med minnen av en mycket tidig kristendom i Varnhem.

Tunnelseende

Projektledaren för utgrävningarna i Varnhem och liksom oerhört välbesökta Kata gård, förste antikvarie Maria Vretemark, Skara, sammanfattade sin syn på TV-serien i en artikel i Skaraborgs Läns Tidning:

– Forskarna i Mälardalen har tunnelseende.

I anmälan från Historieforum pekas det bland annat på att TV-serien glömt bort de många guldfynd i Västergötland, de tidiga runstenarna, skeppsbyggena vid Göta älv och tecknen på tidig kristendom. Där slås fast att programmen ger intryck av att vikingatidens människor till övervägande del var bosatta och verkade i den östra delen av Sverige, men vikingatid liksom vendeltid och folkvandringstid fanns i hela Norden.

Protesterna liknar i mycket de som på 80-talet ledde till TV-serien Svearikets vagg. De resulterade inte bara i justeringar i vår historieskrivning utan också i ett kraftigt ökat historieintresse. Så kanske kan vi hoppas på en positiv effekt även denna gång.

Hans Menzing

Ny webbplats för hembygden

Från och med den 18 april kan hembygdsföreningar kunna börja använda sin nya webbplats. Materialet kommer att flyttas över automatiskt, men viss redigering behövs för att innehållet ska bli publicerat och synligt i menyn.

För att en förening ska kunna använda sin nya hemsida behöver SHF:s kansli få reda på vem som kommer att vara administratör med rätt att skapa konton för föreningens redaktörer.

Först därefter kommer föreningen att kunna ta steget över. Skälet till att vi behöver få bekräftat vem som är administratör handlar om den nya dataskyddsförordningens krav på hantering av personuppgifter. Vi kan inte lagra uppgifter som är inaktuella.

Förstärkning

Kansliet i Stockholm har nu fått förstärkning i form av Monica Öjes som kommer att ge föreningar och förbund vägledning och stöd i arbetet med den nya webbplatsen. Hon kommer i första hand hjälpa de hembygdsföreningar och regionala hembygdsförbund som anmält intresse. Har du frågor eller vill anmäla intresse att börja arbeta med den nya webbplatsen?

Ta beslut i föreningen om vem som ska vara administratör och kontakta Monica på

Monica.Ojes@hembygdsforbundet.se

Inge Ohlson – en idog bildsamlare

Generös och glad

Inge Ohlson i Lilla Edet har fyllt 90 år. I sin källare har han ett 70-tal pärmar med tusentals bilder vid sidan av datorer och snickarverktyg. Pärmarna är väl ordnade med geografisk indelning. Inge har en god kunskap om den lokala historien och en speciell relation till bilder.

– Det började när jag var i 50-årsåldern. Jag fick några bilder av min dotter Anette. Jag har tittat mycket på kort och alla kort är intressanta. Det finns så mycket runt en bild. Men det gäller att titta på hela bilden. Jag hade aldrig haft någon kamera, men så köpte jag en begagnad Praktica med förringar för att kunna fotografera kort som jag fick låna. Jag behövde ett stativ med belysning så jag byggde om en golvlampa som jag hade gjort i järnslöjden, berättar Inge.

Inge visar oss runt. Under trappan byggde han ett litet, trångt rum med vatten och avlopp. Där gjorde han mörkrumsarbetet. Det kostade en del, men det fick det göra.

– Men vad skall du göra med alla dina bilder?

– Det är så roligt när folk kommer och frågar efter bilder och jag kan hjälpa till, svarar Inge.

Lilla Edets Hembygdsförening bygger modeller som visar hur samhället var förr. Utan Inges bilder hade det inte varit lika lätt. När Backstugans Vänner hade årsmöte i Upphärad kom folk en timma tidigare för att bläddra i pärmarna med bilder från deras område. När hans bilder kommer till användning, blir Inge glad.

Bildsamlare. Inge Ohlson i sin källare.
Foto: Bo Björklund

Bo Björklund och Ann-Britt Johansson

Sommarfönster. Foto: Monika Moberg.

Lilleputtland – en miniby i trädgården

Att få för sig att göra lite fint i trädgården är inte så ofarligt som det låter. För Lill-Marie Boström blev det cirka 40 hus, två dammar och likaså några meter stenmur. Hon gör allting själv, har bara behövt hjälp med ett tak.

Vi hade hört talas om Lilleputtland som ligger en bit från Hudene på vägen mot Källeryd. Vi åkte dit i början av augusti. När vi kom dit förstod vi att det inte var sommaröppet längre, men vi hade tur, vi träffade Lill-Marie, fick lov att gå runt och titta och så fick vi en liten pratstund.

Hon tror att det hela startade 2005. Hon hade fått för sig att hon ville få lite vackrare i sin trädgård. Hon hade lite idéer. Så fick hon se den lilla byn Åsle Tå med sina många stugor. Hon åkte hem och satte i gång att bygga Åsle Tå i miniatyr. Det blev jättebra, tyckte hon. Men det var ju bara en kul grej för henne. Några andra planer fanns inte.

En dag dök det upp en journalist från Falköpings Tidning. Det blev en första sida i tidningen och det började komma besökare som läst tidningen.

Lill-Marie jobbade som personlig assistent, men på fritiden lockade byggnationen i trädgården. Hon kom på den ena byggnaden efter den andra. Grävde en liten grund, köpte tillsågat virke, byggde upp huset, målade det. Allt är skalenligt.

Ryktet spred sig, det kom fler journalister både från tidningar, radio och Tv. Och det kom mer och mer besökare. För de alla yngsta besökarna har hon byggt två lekstugor.

En annorlunda by

I minibyn mitt ute i skogen finns 40 byggnader. Hon har byggt alla byggnaderna själv, grävt, lyft, spikat och målat. Några avancerade byggritningar har hon inte. Ett vykort eller ett kort hon tagit själv, och för att se detaljerna använder hon förstoringsglas.

Det finns två dammar som Lill-Marie grävt själv, det finns små stenmurar och stenarna har hon hämtat runt i trädgården. Dessutom har hon grävt några hundra meter 40 centimeter djupt, där elkabeln nu ligger.

Två säsonger

Vill man åka på besök till Lilleputtland kan man antingen åka på sommaren och då kan man vandra runt i Lilleputtland, läsa på skyltar och kanske få lyssna på Lill-Marie när hon berättar.

Men man kan också åka dit när det har blivit mörkt ute. Då lyser hela Lilleputtland. Lill-Marie har satt upp drygt 50 000 ljuspunkter, men dem har hon plockat ner innan det blir sommar.

Kreativ

– Det blir en hel del jobb berättar Lill-Marie. Byggnaderna ska renoveras, gräset ska klippas, huset byggas ut, kaffet ska kokas och fikaten ska serveras. För här finns café.

Lill-Marie har alltid skapat. Hon har gjort tavlor, keramik och ormar av grenar.

På tal om att bygga säger hon:

– Jag är en sådan som ger mig på allt. Jag vill testa och se om jag kan!

Lill-Babs hem. Huset är en kopia av Lill-Babs hem i Järvsö.

Åsle tå. Att gå på bygatan på Åsle tå är fascinerande.

Fotnot

Lilleputtland öppnar den 6 maj, därefter varje lördag och söndag klockan 11–17. I juli är det öppet tisdag, onsdag, lördag och söndag 11–17. Första hälften av augusti är det öppet lördag och söndag 10–17, därefter är det stängt för säsongen.

Caféet är en kopia av Lill-Babs café i Järvsö. Allt är hembakat. Entréavgift 75 kr för vuxna och 30 kr för barn. Tidsbokning för större grupper, är gruppen större än 10 personer är avgiften 50 kr per person. Du når Lill-Marie på 073 61 89 201.

Leif Brunnegård

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar 150 kr att få hem sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (föreningen beställer t ex till hela sin styrelse) är priset 130 kr per prenumeration.

Anmäl till vår kanslist **Eva Mann**, 0512-105 50.
Badhusgatan 13, Box 15, 534 21 Vara.
Eva arbetar deltid och träffas på kansliet varje helgfri torsdag, 09.00-15.00.

E-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Ormtjusare. Innan Lill-Marie Boström började bygga Lilleputtlandet tillverkade hon ett femtiotal ormar.

Upplevelser vid kyrkorgeln

Då och då kom Olof Ornung och drack lite kvällskaffe hos oss. Han hade ett mycket gott minne och han berättade gärna om egna upplevelser och sådant han hört andra berätta om. Under många år var Olof organist i både Ornunga kyrka och i Missionskyrkan.

Musikalisk impuls

Olof var född 1915. När han var cirka 10 år hade hans äldre syskon några vänner hos sig hemma på Stommen i Ornunga. De spelade och sjöng. Då fick Olof den första impulsen till att lära sig spela orgel. Hans syster Elsa lärde honom de första grunderna och sedan övade han träget.

När han var 13 år fick han ta orgellektioner för Anders Andersson i Galstad. Anders var lantbrukare men var också organist och körledare i Asklanda-Ornunga missionskyrka. Sammanlagt blev det 20

Favoritplatsen. Att få sitta vid kyrkorgeln i Ornunga kyrka eller Missionskyrkan var något som Olof trivdes med.

Foto: Privat

lektioner under två år. När den sista lektionen var klar föreslog den tolv år äldre läraren att de skulle ”lägga bort titlarna”. Det innebar att man sa Du till varandra.

17-årig organist

Vid årsmötet i missionsförsamlingen 1932 valdes den 17-åriga Olof Ornung till ordinarie organist. Det var fem organister i församlingen, Anders Andersson, Erik Ekman, Disa Sääf, Elsa Ornung och så Olof. De tjänstgjorde var sin månad. Organisten fick aldrig möjlighet att öva på sångerna före gudstjänsten. Det var först när pastorn lyste på vilken sång som skulle sjungas, som organisten fick veta det. Men det blev bättre med åren, berättade Olof och fortsatte, att som organist bör

man ha möjlighet att öva både musiken och texten. Så småningom blev Olof också organist i Ornunga kyrka, men han fortsatte även i Missionskyrkan. År 1992 var Olofs sista år som organist i Missionsförsamlingen. En 60-årig musikalisk gärning.

Kantor i Ornunga kyrka

Olofs syster Elsa var kantor i Ornunga kyrka under många år. Hon lärde sin bror hur psalmerna går i Svenska kyrkan och det hände att Olof fick rycka in och spela i både Ornunga, Asklanda och Kvinnestads kyrkor. Första gången var han 19 år och när prästen kom fick Olof reda på att prästen önskade en speciell liturgi som var ganska svårspelad. Trots nervositet klarade han av det till belåtenhet, berättade Olof stolt. År 1953 efterträdde Olof sin syster som kantor i Ornunga. I 44 år behöll han denna uppgift. Att ta ut semester tyckte inte Olof var så nödvändigt. Att få spela i de olika kyrkorna upplevde han som en skön avkoppling från arbetet på gården. Istället ryckte han in i Närunga, Asklanda och Kvinnestads kyrkor när

En profil på sin tid

de kantorerna hade ledigt. Det kunde innebära att han spelade på tre olika gudstjänster samma söndag. Han har berättat för en god vän att rekordet var en jul- och nyårshelg då han spelade på 14 gudstjänster på 17 dagar. Men enligt Olofs egen berättelse ljöd julsångerna i hans öron under en lång period efter helgerna.

Lyftes upp i taket

Några speciella upplevelser vid kyrkorgeln berättade Olof för mig och jag fick löfte att berätta om det. Upplevelserna skedde i helt olika typer av gudstjänster. I det ena fallet en söndags förmiddagsgudstjänst, i det andra fallet var det en begravningsgudstjänst.

– Plötsligt upplevde jag hur jag lyftes högt upp i taket och jag spelade på ett sätt som jag absolut inte spelat förr. Det var som att glänta innanför himladörren. Efter gudstjänsterna fick han kommentarer från åhörare som upplevt hans spel fantastiskt. Detta är upplevelser som satte djupa spår hos Olof Ornung.

Han avled 2002.

Leif Brunnegård

Edgren och Edfelt med rötter i Edåsa

Edåsa socken i Vårsås landskommun, som 1971 uppgick i Skövde kommun, ingick 1996 i Vretens församling med Vretens (tidigare Edhems) kyrka som huvudkyrka. Sedan 2010 tillhör Vreten/Edåsa till Vårsås-Varola-Vretens församling i Vårsås pastorat.

Edåsa kyrka

uppfördes under tidig medeltid. Arkitekt Axel Forssén från Göteborg kom fram till att Edåsa kyrka troligen är från 1100-talet, då han i slutet av 1930-talet renoverade kyrkan. Han konstaterade då att takstockarna är av samma konstruktion som dem i Forsby kyrka, vilken är Sveriges äldst daterade kyrka från 1135.

Edåsa kyrka övergavs som församlingskyrka 1872, då socknen tillsammans med Ljunghem kom att bilda Edhems församling. Edåsa kyrka köptes av prosten Otterström, Varola, greve Posse, Vreten, baron von Essen, Ljunghem, och Ernst Lundells far på Torestorp och skänktes som museikyrka till Västergötlands fornminnesförening. Då Västergötlands museum byggdes 1918 ville föreningen sälja tillbaka kyrkan, men man kunde inte enas om priset. Ernst Lundell inköpte då kyrkan och skänkte den sedan till församlingen.

Klang fick sitta i stocken

Följande är ett utdrag ur en lång artikel i Billingsbygden 1980: Minnen från min barndoms Edåsa av Fredrik Emil Edgren: "I Edåsa kyrka fanns under mina barnår bland andra kyrkliga inventarier skampallen och stocken, som fordom användes vid kyrkostraff. De förvarades i klockstapeln. Den siste som satt i stocken i Edåsa gamla kyrka, var en gammal ungarl från Sevatorp vid namn Klang. Detta skedde före min tid, men min far, som hade sett delikvinten (brottsling, som skall undergå straff) sitta i stocken, berättade historien för mig.

Klang hade i god tid fått hem påskbrännvinet och på långfredagsmorgonen, innan han gick till kyrkan, hade han rätt grundligt avprovat detsamma. I kyrkan hade han sin plats på läktaren, där drängar och pojkar alltid skulle sitta. Klang satt vid läktarbarriären och det dröjde ej länge förrän han somnade. Det var dock endast halvslummer ty han hörde när prästen beskrev hur illa de behandlade frälsaren vid Korsfästelsen. Klang visste ej riktigt, var han befann sig eller vem det var, som prästen talade om, utan i helig indignation utbrast han högt och tydligt, så att alla i kyrkan hörde det: 'Knäveln besitta dom, som så hantera en kär (karl)'. Prästen gjorde ett uppehåll i sin predikan och alla nere i kyrkan vände sig om och såg upp åt läktaren. Nu blev Klang fullt vaken och kanske nykter också. Följden blev att Klang

Edåsa kyrka. Målad takmedaljong från 1700-talet.

dömdes till kyrkostraff, för det han svurit i kyrkan och en följande söndag fick han under gudstjänsten sitta framme vid altardisken, vänd åt församlingen, på skampallen med benen fastskruvade i stocken, antagligen till stor andakt för kyrkobesökarna".

Bröderna Edgren i Sventorp och Lerum

Bröderna Johannes och Fredrik Emil var båda födda i Edåsa 1839 respektive 1851, Johannes var bl a lärare och klockare i Sventorp. Han bodde i Klockarbolet med sin stora familj. Han fick minst 13 barn i två olika giften. Johannes flyttade 1899 med sin andra hustru och hemmavarande barn till Kyrkefalla.

Brodern Fredrik Emil var bl a kantor och lärare i Lerum. Han är författare till flera böcker. **Kantor Edgren berättar** är en av dem. Fredrik Emil har fått en väg i Lerum uppkallad efter sig – Kantor Edgrens väg. Bröderna hade även en syster, Sara Helena, född 1843 i Edåsa. Syskonen Edgrens föräldrar var Gabriel Johansson, född 1808 i Edåsa, och hans hustru Maria Larsdotter, född 1815 i Åsaka.

Johannes Edfelt

En annan, mera känd författare, är Johannes Edfelt, vars anor även kan hänföras till Edåsa. Bröderna Edgrens far var släkt med Johannes Edfelts far Frans, som var född i Edåsa 1871. Johannes Edfelt föddes i Kyrkefalla 1904. Fadern var officer i Skövde. Bo Carlsson i Forsby har skrivit en artikel i Skövde Släktforskarförenings tidning, Ättlingen nr 2 år 2004.

Om du som läsare är intresserad av artiklarna om eller av Edgren och Edfelt, kan du höra av dig till undertecknad.

Monika Moberg

Bernadotte i slott och koja

En av mina ”barndomsvänner” var Knut Bernadotte med efternamnet Johansson. Han var född under 1880-talet, och det blev stor uppståndelse när jag som fyraåring rymde hemifrån och knatade iväg en halv kilometer till vår granne Knut, som bodde i en röd stuga i skogsbrynet invid blåbärsskogen. Sedan besökte jag ofta Knut, inte sällan i sällskap med någon vuxen. På soffan i det enda rummet satt jag i halvmörkret och filosoferade eller lyssnade, då Knut och mormor i ljuset framför fönstret diskuterade läget såväl ute i vida världen som grödan i närområdet.

Det var fint och välstädat hos Knut, kanske inte direkt furstligt, men det var vackert. Den eloxerade vattenhinken stod prydligt på sin upphöjda plats i farstun, där Knut skopade upp vatten till kaffepannan. Knut levde ensam. Hans fru och dotter avled omkring 1920 i engelska respektive spanska sjukan.

Men varför hette han Knut Bernadotte? Kanske var han släkt med lillprinsen (Karl XVI Gustaf) och Hagasessorna? Min fantasi fick fritt utlopp, och så började min forskning om ätten Bernadotte och andra släkter, framförallt mormors bondesläkt.

Vanligt förnamn

Som barn hade jag inte den ringaste aning om att det fanns hundratals personer i Sverige, födda under andra halvan av 1800-talet, med förnamnet Bernadotte.

Knut Bernadotte Johansson var son till skraddaren Johan Alfred och hans hustru Karolina, båda födda omkring 1860. Deras barn hade ”kungliga” namn som t ex Johan, Desideria, Julius och Oscar. (Julius förmodligen efter Jean Baptiste Jules Bernadotte.)

Oscar och Sofia

Till populariteten kring de kungliga bidrog under senare delen av 1800-talet kungen, Oscar II, och hans hustru, drottning Sofia. I var och varannan sal på landet och i staden hängde deras porträtt, ja till och med på dassen återfanns kungaparet.

Tidigare under 1800-talet, från 1859 till 1872 var Oscars äldre bror, Carl XV, kung i vårt land.

Frukost med champagne i Skövde

Författarinnan Cecilia Bååth-Holmberg berättar i sin biografi om Carl XV om ett möte mellan kungen och skalden Gunnar Wennerberg.

På väg till Axvall 1860 stannade Carl XV i Skövde, som vid den här tiden hade omkring 1400 invånare. En ståtlig frukost var arrangerad av stadens myndigheter.

Det gick muntert och uppsluppet till.

Vin och champagne flödade.

I den stora folksamlingen upptäckte kungen sin vän Gunnar Wennerberg, lektor i Skara, som han inte sett på länge. Kungen ropade glatt på honom med orden: ”nu skall vi sjunga gluntar”.

Därpå drog han in Wennerberg i ett sidorum. De satte sig i en fönsternisch och Carl XV började ”lifligt och vänligt språka med honom”.

”Under tiden väntade åtskilliga deputationer från staden fåfångt på företräde; det började mumlas, att kungen borde visa sig, och oron bland mängden steg oupphörligt”.

”Nu får kungen allt gå ut till deputationerna”, sade slutligen Wennerberg.”

”Nej”, sa kungen. ”Låt oss språka mera.”

Wennerberg, som var orolig för kungens värdighet, lyckades till sist övertala honom att gå ut till den väntande skaran.

”Och när kung Carl utträdde att emottaga de uppvaktande kårerna och deputationerna, kunde man ej se en härligare gestalt, rak och högre, kanske något ’morskare’ i minen än vanligt, men konung i hvarje tum”, skriver Cecilia Bååth-Holmberg.

Karl XV var en sammansatt natur – folklig och med tycke för kvinnor och ”bägaren” – men han var även hetlevrad och ibland dyster till sinnes.

Han hyste en varm tillgivenhet för sin hustru, drottning Lovisa och älskade sin dotter Louise, som gifte sig med kronprinsen av Danmark, Frederik VIII 1869.

Men det fanns andra kärlekar. Det går många historier om hans lössläppta leverne. Hans ideal: ”En ljuslockig mö, enkel som ditt eget hemland, och du ser uti dess stora blå öga en himmel av frid, af barnslighet afspeglad ...”

Hans idealkvinna, som han mötte i ungdomen, en högättad svensk dam, var hans stora kärlek, men av detta blev intet. Han var ämnad för en kunglig person. Om han hade fått följa sitt hjärtas första val hade kanske hans liv blivit ett annat, uttryckte sig, Cecilia Bååth-Holmberg.

Monika Moberg

Källor:

Cecilia Bååth-Holmberg, Carl XV, 1891.
Arkiv Digital.

Vacker bok om gårdar i Hasslösa

På omslaget till boken Hasslösa – Gårdar och Boställen möter en bild av minnena från en mycket stor järnåldersbebyggelse som lämnat efter sig tio domarringar, fyra skeppssättningar och andra resta stenar. Själva boken sysslar förstas med dagens bosättningar som visas upp i snygga färgbilder. Till det vackra intrycket bidrar också en flitig användning av gamla konstnärliga kartor från bygden.

Boken är sammanställd av tolv medlemmar i en studiecirkel, av dem har Åke Bogelius svarat för de flesta bilderna på dagens bebyggelse. Hasslösa Hembygdsförening står för utgivningen och boken visar upp gårdar boställen, torp med mera samt deras ägare och brukare genom tiderna.

Manhaftig trumpetare

Ofta görs jämförande tillbakablickar med citat i bild och text ur Gods och Gårdar och andra äldre skrifter. Där kan man utläsa exempelvis att Öfvenstorp hade svartmylla och delvis sandjord, var elektrifierad och då (på 40-talet gissar jag) hade tre hästar, elva kor, fyra – fem ungdjur samt svin.

Så detaljerat är det förstas inte idag. Men visst får man information. Så kan man i ägarförteckningen för just Hasslösa Övenstorp läsa att gården 1764 – 1778 ägdes av ärevördige och manhaftige trumpetaren Johan Wilhelm Landgraf. Han måste ha varit något extra för efterträdaren får nöja sig med titeln trumpetare.

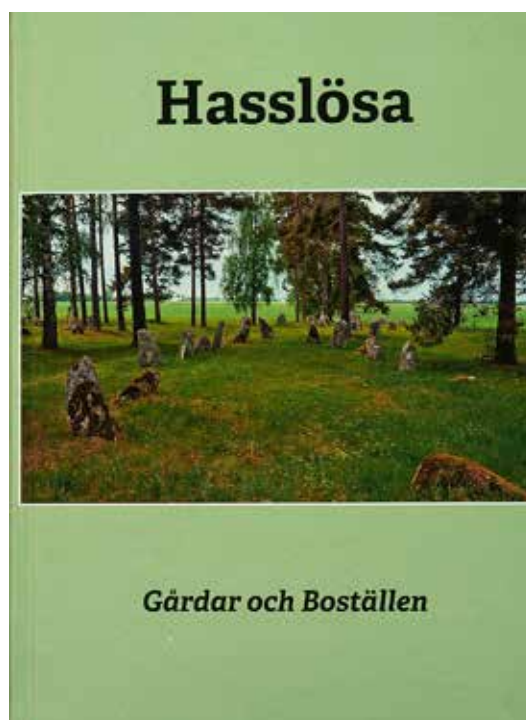
Oduglig, kasseras

Kanske var de här två ägarna militärmusiker som varit ägare till en större gård. Annars var soldaterna här förstas, liksom på andra håll, knutna till torp på hårda villkor. Från soldattorpet 108 WR Sällåsen Rote: Böljan kan man i korta och obevekliga fakta följa utvecklingen. 1714 noteras Hästen oduglig, kasseras. Tre år senare: Ryttaren oduglig, kasseras. 3 tjänsteår. Ingen sentimentalitet där inte.

Anders Andersson på 875 WDR Hälledal behandlas bättre. Han får tydligen underhåll efter 27 tjänsteår, men då har han upplevt sex fältslag, blivit blesserad i högra foten av en kula och dessutom skadats under arbete vid Göta kanal. Han verkar verkligen förtjäna omdömet: Tjänst berömlig.

Snyggt inbunden

Även på andra områden kan man få intressanta inblickar i livet förr, men mest utrymme ges till dagens bebyggelse. Fast även då kan man många gånger med hjälp av gamla bilder se hur bostäderna förändrats

Hasslösa. En del av järnåldersgravarna på Brakelund ses på bokens omslag.

genom åren. Ibland får man även på bild möta dem som en gång bodde där.

Boken är snyggt inbunden och välredigerad så att man lockas till fortsatt läsande. En tidigare studiecirkel har i fem häften beskrivit kyrkorna, skolorna, föreningar, hantverkare med mera.

Hans Menzing

Uppsnappat

”Men alla hade det svårt och jag minns en gång när jag hade ett ärende över till en granngård. Mitt på golvet i stugan sutto familjens åtta ungar och åto ur samma bunke. När far i huset såg mig stå där och titta på dem sa han vänligt: Ja, de ä en sked över, så Tilda kan allt få sig en smakbit, hon mä!”

*”90-åringar. Avskrivet av Per-Olof Jonsson, Skalkarrike. Källa: Tidning för Skaraborgs län 1946”
Ur Odensåkers Hembygdsförenings årsskrift 2018.*

Hastings kyrka på Kinnekulle

Hastings kyrka på Kinnekulle med utsikt över Kinnevikensjön. Källby ö till vänster. Korset är ett sentida påfund.
Foto: Christer Westerdahl.

Den vackra plats med utsikt över Kinnevikensjön som kallas Hastings kyrka ligger inom Västerplana Storäng på Kinnekulle. Vandringsleden går ganska nära ett utsprång av sandstensbranten som tornar upp sig mer än 25 meter ovanför Vänern. Gränsen för den nu bevarade Storängen går vid järnvägen. Sedan vidtar åkern. När Linné var här var ängsmarken med dess ekar och betade lövlundar mer än tre gånger så stor. Ute i ängen ligger spår av odling med odlingsrösen och eventuella gravar. Här har alltså varit odlad mark i förhistorisk tid.

Hastings kyrka har ett stort träkors placerat i något som delvis varit ett odlingsröse. Trosvissa personer hävdar än i dag att det ligger en verklighet bakom namnet. Påståendet är dock inte av lika halsbrytande karaktär som en annan myt, som har grasserat.

Någon har nämligen associerat namnet med Hastings i England, och till och med att den ursprungligen normandiska släkten Montgomery, som gick i land

Bergget Hesten i Nordfjord (Sogn og Fjordane), Norge.
Foto: Christer Westerdahl.

med Vilhelm Erövraren 1066, hade fått sitt namn av att de kom härifrån. Den något djärva etymologin bakom detta är följande: ”mont” betyder berg, och ”gomery” kommer av gården Gum på Kinnekulle. Om detta kan bara konstateras, att det är rena tokerier.

På stället förekommer numera friluftsgudstjänster, i och för sig i vällovligt syfte. Men någon grund till en faktisk kyrkobyggnad finns inte. Det har emellertid nästan lika fantasifullt som ovan hävdats av tämligen normalt funtade personer, men utan skymt av bevis. Att det däremot på något sätt tidigt blandat sig in en kyrka i namnet är tydligt. Linné har en teckning av platsen i rapporten från sin Västgötaresa 1746 och kallar den redan då ”Heslings kyrka.” Man skulle kunna tänka sig att det här fanns någon klippformation som liknat en kyrka. Det är många naturföremål, stenar och klippuskott som fått namnet ”kyrka” på detta sätt. Någon gång har det också hänt att illegala gudstjänster i det fria firats där under konventikelplakatets dagar. Men just denna plats är knappast mera karaktäristisk än andra delar av klippkanten, utom att den är något högre.

Hästhall

Går man till äldre muntlig tradition finner man ett annat namn på platsen, nämligen *Hästhall*. Det går inte att avgöra vilken benämning av dessa två som är äldst. Men ordet häst ingår och som vi märker borde det ha ett samband med namnet Hastings, även om Linné missuppfattat det som Heslings.

Under många år intervjuade jag själv folk utefter Vänern om sjöfart, skeppsvrak och allt som kunde tillhöra det jag kom att kalla det maritima kulturlandskapet. Det mesta skedde under 1960-talet, men jag gjorde många sporadiska nedslag även därefter. Jag bodde nämligen aldrig fast i bygden på den tiden. Den rikaste fonden av kunskap bestod lokala fiskare och ortsbor, som hade traditioner bakåt inom samma näring.

Det var här jag fann förklaringen till båda namnen, fast det tog tid. Traditionerna höll på att definitivt dö ut. Det egentliga namnet är Hästhall eller Hästen. Det beror på att det var ett siktmärke som var, som jag noterade ovan, högre i terrängen än eljest. Hade det varit i Norge hade jag omedelbart kunnat härleda benämningen häst till en enkel superlativ av hög, som har parallellformen hå. På norska blev det en gång *hå-esten*, *det högaste*, som ganska snart utvecklades just till Hästen. Jag föreställer mig att den språkliga utvecklingen kan ha gått på motsvarande sätt i Västsverige som ju är starkt

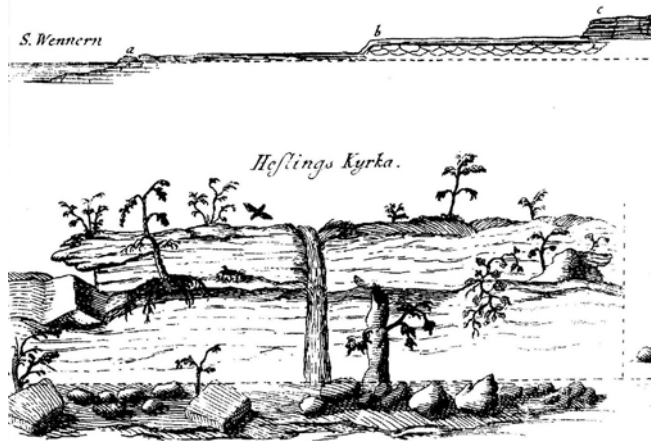
influerat från västnordiskt (norskt) håll. Hallen är västgötska för håll eller berg. Här används det på det som annars kallas klev, sandstenskleven.

Det är många norska ortnamn som kan förklaras på detta sätt. Till detta bidrog också det faktum att i maritim kultur fasta landet brukade symboliseras av en häst (hingst). Detta stora djur och dess motsvarande vilda motsvarigheter som älgdjur och kronhjortar brukades som metafor för land och höga berg. Samtidigt hade sjön kvinnligt genus och landet manligt. Stranden var ett liminalt läge, på gränsen mellan de två grundelementen i maritim kultur. Här är spänningen mellan dem som störst och följaktligen är det ett laddat område. Det var alltså hingstar, älgdjur och kronhjortstjurar som gav de rätta associationerna till land. Men det gick även att föreställa sig en mänsklig och naturligtvis manlig figur bakom en så viktig landkontur som Kinnekulle. Bergets egentliga namn var tabu till sjöss och kallades i stället Bonden liksom Kullen i Skåne.

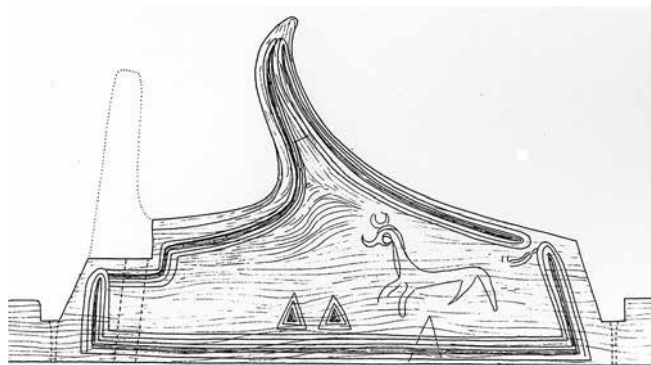
Men kyrkan då? Jo, i detta fall åsyftas en verklig kyrkobyggnad, nämligen Västerplana, som är den närliggande sockenkyrkan. Det hängde ihop med fiskares orienteringspunkter. Jag fick veta, att en enslinje utifrån Vänern gick över Hästhall till Västerplana kyrkas torn. Denna enslinje, eller detta ena *med (me)*, som är den samnordiska beteckningen, gick alltså rakt ut i Kinnevik. Med betyder mittpunkt. Men för att kunna få en specifik mittpunkt måste det till ytterligare en eller kanske två enslinjer. Där de korsades ute i sjön fanns det man borde känna till. Det troligaste var ett bra abborrgrund. Det kunde också vara en besvärlig botten eller rentav ett vrak som näten kunde fastna i. Men efter vilka siktpunkter de anslutande enslinjerna löpte fick jag aldrig veta. En linje bör dock ha gått över träd på Källby ö. Orsaken till att mina meddelare inte kände till hela medet var delvis att sådana hölls hemliga, särskilt om det gällde ett bra fiskegrund, som man inte ville att andra skulle känna till. Delvis berodde det på att hela medet var utdött i traditionen.

En gång hade det nog varit en ramsa eller formel som man lärde sig utantill. Vid Norrlandskusten där jag gjorde mina största maritima insatser kunde det heta (avkortat): "Vårdkasberget i ens med Toppatall och Flasbådan på Brottet." Här skulle man gira dikt styrbord. Då ligger grundet direkt på babords sida. Toppatall i denna ramsa är en tall med en i omgivningen distinkt krona. Vid Vänern visar flera ortnamn Hattefuran just på en sådan.

I medets ramsa ingick då alltså "Hästen på Kyrkan." Naturen på den tid detta fungerade var annorlunda, landskapet var öppnare, byggnader utom kyrktorn var mycket låga. Det betyder att det är omöjligt att idag säkert rekonstruera klara siktlinjer. Men uppkomsten av den del av medet som säger *Hästen på Kyrkan*

Linnés västgötaresa. Bild från 1746.

Hästen och skeppet kombineras ofta i bilder. Detta torde beteckna helheten hav och land och har magisk betydelse till sjöss. Här en medeltida hå (årtull) från en liten båt funnen i Kalmar hamn. Efter Harald Åkerlund 1951 om Kalmarfynden.

Ristning i Osebergsskeppet ca 830 e.Kr. Kalmarfynden. Efter Osebergspublikationen (1917).

bör vara bygget av tornet på Västerplana kyrka. Det byggdes på 1680-talet. På den tiden var förresten den viktigaste sjömärket för en enslinje in mot Lidköping Råda kyrkas torn. Och Vänern kunde ha en skillnad mellan hög- och lågvatten på nära 3 meter på den tiden.

Christer Westerdahl.

christer.westerdahl@ntnu.no

Livet i Bjurbäck förr i vala

Aina Lindborg, under en lång rad år redaktör för Västgötabygden, har sammanställt ett fint häfte på bortåt 100 sidor om livet i hennes hemsocken under första halvan av 1900-talet. Mycket bygger på minnen insamlade under 1990-talet av Seniorträffen, där kvinnorna var i majoritet.

Och visst märks ett kvinnoperspektiv ibland. Som detta att hästar och oxar normalt hörde till männens arbetsuppgifter, medan kvinnorna främst skötte hushållet och barnen. Plus mjölkning, smådjur, hjälp med skörden och mycket annat. Men en del kvinnor fick dessutom gå upp och utfordra hästarna tidiga morgnar för att männen skulle få vila lite längre inför sitt hårda arbete.

Lindborg. Bilden med makarna Aina och Bengt Lindborg är tagen vid Svältornas Fornminnesförenings hundraårsjubileum 2005. Foto: Per-Eric Stjärna.

Lantbrukarhem

Fast kvinnorna erkände att männen ibland också hjälpte till med mjölkningen och barnen. Och dessa kvinnor på landsbygden var inga hemmafruar, de kallades husmödrar. Så det är helt naturligt att Aina Lindborgs bok ”Så var det då i Bjurbäck 1910 – 1950. Berättelser och dokumentation från Bjurbäck. Samlade, upptecknade och redigerade av Aina Lindborg” startar med livet i ett lantbrukarhem. För det var ju där de flesta växt upp.

Minnesbilderna är av många olika slag, inte minst intressanta är exemplen på den tidens återvinning. För i köket fanns under diskbänken en skölehink eller gresahink där allt matavfall samlades. Det blev gresamat senare. Inget fick förspillas. På samma sätt återanvändes badvattnet av alla de få gånger det badades. Frågan är väl om den som badade sist blev renare.

Sme-Eskil

Det som berättas i boken speglar förstås livet just i Bjurbäck nära Mullsjö, men alla som växt upp på landet tidigt eller i mitten av 1900-talet känner igen mycket. Även om där förstås finns varianter.

Det märks också i ett avsnitt om västgötskan i Bjurbäck. Mycket känner jag igen från ungdomen på Varaslätten, men en del uttryck är obegripliga även för en västgöte som mig. Typiska för den tiden är de många öknamnen som ofta utgick från vilka gårdar personerna kom från, eller fädernas yrken som Sme-Eskil och Skräddare-Linus.

Karlarnas område

Här speglas barnens och ungdomarnas liv, originalen, skolan, kyrkan och arbetsplatser. Liksom de många föreningar som var så viktiga förr. Mycket av detta syns också i deltagarnas egna skrivna berättelser. I boken finns ett avsnitt om kommun, församling och föreningsliv. Kommunalt arbete diskuterades inte så ofta på Seniorträffens möten där kvinnorna var i majoritet. För kommun och församlingsarbete var karlarnas område långt fram på 1900-talet.

Materialet är uppspaltat så att det är lätt att orientera sig, allt välredigerat så att det viktigaste lyfts fram och massor av gamla och nya bilder kompletterar berättelserna. En stor del av bilderna är tagna av Aina Lindborg själv, men där liksom i berättandet hittar man även hennes man, mångårige ordföranden i Västergötlands Hembygdsförbund, Bengt Lindborg.

Det har blivit en mycket snygg och välredigerad bok gjord i samarbete med Bjurbäcks Hembygdsförening, lättläst trots den stora mängden fakta om livet förr i vala.

Hans Menzing

En trygg punkt

I den alltmer globala verkligheten är det ännu viktigare att ha en trygg punkt i tillvaron. Jag tror att hembygden kan vara en sådan. Och kanske är det så, att det är tack vare den tryggheten som man vågar sig ut i världen.

Sveriges talman Urban Ahlin (född på BB i Mariestad) i Årsskrift för Ullervad-Leksbergs hembygdsförening.

När Agnetorp blev med köping

1895 förändrades livet för alltid i Agnetorps socken. Plötsligt var en del av socknen köpingen Tidaholm och 15 år senare upphöjdes den till stad. Agnetorps sockenkyrka hamnade i centrala Tidaholm och blev så småningom stadskyrka. Och tätorten och landsbygden blev på många sätt skilda världar.

En bok om Agnetorps socken. Människor i gårdar, torp och backstugor under senare delen av 1800-talet heter en vacker nyutkommen skildring av socknen innan Tidaholm blev köping, och det valet av tid för undersökningen beror förstås just på att allt förändrades då. Lena E Jonsson är redaktör för boken som bjuder på dokumentation, sammanställd av deltagare i en studiecirkel. Studieförbundet Vuxenskolan Tidaholm svarar för både redaktion och utgivning.

Människoöden

Boken är på 325 sidor i stort format med massor av gamla och nya bilder. Även om det främst handlar om gårdar av olika slag, så möter man här även kvarnar och andra företag, skolor, fattigstugor, festplatser och mycket annat. De gamla boställena och arbetsplatserna placeras i dagens sammanhang så att läsarna kan orientera sig, och det görs utblickar både framåt och bakåt.

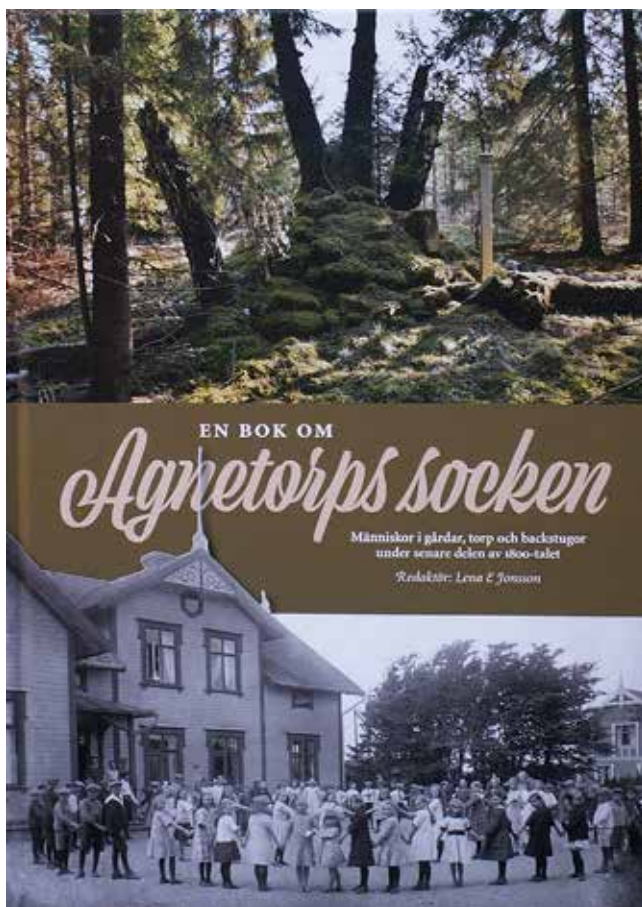
Mest imponerande är den mängd av fakta som presenteras om dessa människor som levde för mer än hundra år sedan. Märkliga personligheter, framgångsrika sockenbor och vanliga bönder och arbetare. Tragedier och glädjeämnen blandas som i verkligheten, och här ges mängder av intressanta glimtar ur livet förr.

Tidigt Guillou

Det märkligaste levnadsödet hittar vi långt innan det blev tal om köping. Trygils Kristinesson från Agnetorp-Balstad kan vara Sveriges första Jan Guillou. Han kan vara mannen som skrev Erikskrönikan tidigt på 1300-talet, en dramatisk skildring av en mycket dramatisk epok under medeltiden. Och eftersom våra källor är oerhört få från den här tiden är krönikan ofta det enda vi vet. Eller tror oss veta.

Skrev åt Ingeborg

Mamman skall ha varit av ädel börd, men blev med barn med en präst som ju absolut inte fick ha barn. Så efter födseln placerades mamman i Gudhems kloster, fast det var ju så dags då. Sonen fick inte bli präst eftersom han var född utom äktenskapet (det kan man

Agnetorp. Platsen för torpet Långebro och Kullö skola återfinns på omslaget till den nya boken.

också se av att han har mammans namn i efternamnet Kristinesson), men blev istället kanik ibland annat Skara. Och det var säkert här han skrev krönikan, bitvis på god västgötska. Förmodligen på uppdrag av hertiginnan Ingeborg, den mycket unga änkan efter hertig Erik som dog sväldöden i Nyköping efter en julfest där 1317. Hon ville att eftervärlden skulle få en vacker bild av hennes bortgångne man.

Trygils är förstås den ovanligaste Agnetorpsbon, men här skymtar rader av andra spännande människor. Boken är snygg och välredigerad.

Hans Menzing

När mjölka frös

Lars i Laxarebo kom hem till oss en vinterdag. Han berättade: "Nu har vi köpt ett kylsköp, för Bernhad, bror min, töckte inte um, när mjölka va frösen i skafferi't"

Arne Smith i Främmostad – vår hembygd 2017

Välkommen till en skrivardag i Vara

I hembygdsrörelsen är dokumentation en viktig uppgift. Vi framställer trycksaker, skrifter och hembygdsböcker av olika slag. Tidigare konferenser omkring detta ämne har varit uppskattade.

Välkommen till en studiedag för inspiration och erfarenhetsutbyte på Vara folkhögskola lördagen den 6 oktober 2018.

Program:

- 09.30 Kaffe och smörgås
- 10.00 ”Att göra en hembygdsskrift” – Lindy Malm från Strands tryckeri i Vårgårda AB och mångårig tryckare av Västgötabygden och hembygdsböcker delar med sig av sina erfarenheter.
- 11.15 Jessica Bergström berättar om databasen Prisma och utformning av berättelser som läggs in där.
- 12.00 Lunch

13.00 Jan-Olof Berglund och Monika Moberg informerar om den nya hemsidan.

13.30 Vi berättar om vårt arbete med hembygdslitteratur eller genom andra media och delar med oss..

15.00 Kaffe

Om Du vill ha frågor belysta, så skicka in dem tillsammans med Din anmälan!

Anmälan senast den 24 september till Studieförbundet Vuxenskolan Västra Götaland tel 0522-65 33 33 eller vgregion@sv.se

Kursavgift 200 kronor inbetalas till Studieförbundet Vuxenskolan.

Välkommen!

Ann-Britt Boman

Arbetsfester och gillen

Utan att byordningen föreskrev det hölls då och då under året fester och gillen. Det fanns ett behov att förgylla den grå vardagen och få lite omväxling i det enahanda och tunga slitet, och man var uppfinningsrik i det avseendet. När åldermannen lämnade över sin syssla till efterträdaren skulle han enligt oskriven lag bjuda bymännen på gille. På vissa håll, till exempel i Skånes mera välmående byar, kunde ett sådant gille pågå i flera dagar och mycket mat och framför allt dryck vankades. Vilhelm Moberg skriver (Min svenska historia, andra delen, kapitlet Livet i byalagen): ”En Märklig företeelse inom allmogekulturen var arbetsfesterna, längesedan försvunna. Alla viktiga sysslor inom byn förrättades som lagarbete, och inom byalaget förenades möda och glädje, slit och förlustelse, gagn och nöje.”

När slåttern var avslutad, i regel vid Olofsmäss den 29 juli, hölls slätteröl, ja, det hände t o m att vandrigen ut till slätterarbetet fick formen av en festlig procession, kanske med spelmän i täten. Arbetet med beredning av lin och ull gav anledning till brytgille, skäktegille och kardegille, och i samband med ystningen hölls ystgille, vid bykningen bykgille, och när man rest takstolen

till ett hus blev det taklagsöl. Därtill kom alla familjehögtider: bröllop, dopöl och gravöl, till vilka alla i byalaget inbjöds. Var byn mycket stor var den indelad i bjudlag. Bjudningar i samband med helgerna, särskilt julen, var vanliga, och ungdomarna ordnade sina förströelser i form av s k lekstugor o s v.

En del av de böter som utdömts för olika förseelser använde man att festa upp. De som bidragit med böterna fick också vara med och fick på det viset någon återbäring. Den allmänna byordningen från 1742 tog visserligen avstånd från detta sätt att använda pengarna och föreslog, att medlen i stället borde användas till något nyttigt, samfällt arbete för hela byn eller ges åt de fattiga. Det vore också skäligt att åldermannen för sitt besvär finge njuta en del därav. Troligen tog man inte dessa rekommendationer så allvarligt.

Ur en artikel i Svältornas Fornminnesförenings årsskrift 1984–85. Text Sten Benjaminsson.

Slösaren De la Gardie föga populär i sin stad

Var skulle Magnus Gabriel De la Gardie hyllas om inte i sin egen stad, Nya Lidköping? Men när det kom på tal att resa en staty över Läckögreven på hans eget torg 1872 var intresset svalt. Borgmästaren och andra höjdare startade en insamling, men bidragen blev pinsamt få.

Det dröjde ända till den 18 juni 1939 innan statyn kunde avtäckas. Det berättar Per Ahrnstedt i senaste numret av Lidköpingsbygden. Han avslöjar också att skälet till den stora bristen på intresse berodde på De la Gardies rykte som en stor slösare. Dessutom påpekades att det mest onyttiga man kunde satsa pengar på var en staty. De pengarna kunde behövas till viktigare saker.

Gick i lindallén

Ungefär likadant lät det när tanken väcktes igen 1928. Då var det stor arbetslöshet och tanken än mer orimlig. Men det löstes så småningom av Lidköpings Sparbank som skänkt rejäla summor, och därmed var saken klar.

S:t Nicolai Gilles årsskrift innehåller som vanligt massor av minnen, gamla och nya. Stig-Arne Jacobson lyfter fram ett som nog inte så många minns längre, Harriet Löwenhjelms och Gammalstorp. Harriet var en berömd konstnär och poet kring förra sekelskiftet, och mest älskad av hennes dikter var den om Beatrice-Aurore. Där talas bland annat om hur

*Vi gingo i en lindallé
på gula, våta blad
och tårar sköljde på min kind
men jag var ändå glad.*

Dikten illustrerades dessutom med Harriet Löwenhjelms egen teckning av paret i lindallén och den miljön var hämtad från Gammalstorp nära Tun där Harriet ofta hälsade på. Att just Beatrice-Aurore blev så populär berodde förstås också på att den fick vacker musik och sjöngs flitigt.

Ännu lär lindallén finnas kvar vid Gammalstorp, däremot är det nog få som minns vare sig Harriet Löwenhjelms eller Beatrice-Aurore.

Gunnar Wennerberg

Och kanske kan man säga nästan samma sak om Gunnar Wennerberg. Han uppmärksammades mycket förra året då det var 200 år sedan han föddes i Lidköpings prästgård. Så det är naturligt att Alf Johansson minns honom och hans kontakter med Lidköping. Men bortsett från sången Här är gudagott att vara så är det

Magnus Gabriel De la Gardie känns väl självklar på hans eget torg, men så var det inte förr.

väl inte särskilt ofta Wennerberg uppmärksammas och sjungs idag. Även om jag utanför min dörr i Skara har ett stort rostigt W som minner om hans tid i Skara.

I övrigt kan man bland annat läsa Christer Westerdahls kunniga berättelser kring offerkast, trojeborgar och annat spännande. Medan Tore Hartung lyfter fram ett ögonvittne till Lasse i Berget och Gustaf Nilsson påminner om staden före järnvägarnas tid.

Som vanligt mycket läsvärt och massor av gamla och nya bilder.

Hans Menzing

Lidköpingsbygden. Utgiven av S:t Nicolai Gille, Lidköping, julen 2017. Redaktör: Bengt Otterberg. 86 sidor.

Saxat från Odensåker

”... mamma, här ute hör jag vårfåglarna, det gör jag inte i staden”. Ur Ett vårminne vid sjön Östen av Inger Ericson, Karlsborg.

Ur Odensåkers Hembygdsförenings årsskrift 2018

Tankar frå bögda

Teckning: Börje Brorson

Kristider även för katta

I slutet på femtitalt hade ja en arbetskamrat sum vart på manöver i Nörrland under andra världskriget. Dä va kallt å mö snö. Soldatera bodde i stora militärtält mä arton gubba i vart å ett. Varje tältlag hade kommet överens mä en mora i byn att ho kunne ha lite café dit di kunne gå frampå kvällen å köpa säk lite kaffe å nôka smörgås.

Ä en på manöver kan dä bli förflötning å då river en ner tältena å sätter upp dum på ett nutt ställe. Dä kunde hända varenda kväll under ena veka. När övninga va över va di tebakers i samme by sum di va i frå början.

Min kamrat berättar om en söndagskväll då du kom till tebakerns rätt sent på kvällen. När du fått upp sett tält å plockat in sina saker å fått eld i kamin va di allt lite kaffetörstia. Dä va la försent å söka upp tanta, ho hade la lagt säk, klocka va ju mö. Men di to mod te säk å geck dit. Di banka på döra å tanta kom å öppna. Inga bekömmer, vesst kunne ho se te att di feck kaffe. Ho satte på kaffepetter, to fram köppa på bort å så to ho fram brö ur sköpet. På den tia höll allti tantera bröstöcket mot

bröstet när di skar upp smörgåsera. Ho hade inte hunnet klä på säk, ho geck där i nattsärken. Rätt sum dä va kom katta å strök säk runt bena på moran. Ä du hongri mä, lelle missen, sa ho. Så to ho mä säk brökniven å geck in i skafferit. Där hade röttefälla slött igen sum tur va. Ho to löss rötta, skar å na på metten å ga katta ena halva, för en får la inte öschla i kristider. Så torka ho å brökniven på särken, geck ut i köket å skar lie mer brö.

Di geck aldri dit nôken mer gång, avsluta min arbetskamrat sin berättelse.

Håkansson

Hänt på bögda ...

Årsmöte i Lödöse

Lödösetraktens Hembygdsförening höll årsmöte den 3 mars i Ale-Skövde församlingshem, Nygård.

Ordföranden Sture Johansson hälsade oss välkomna och därefter hölls en parentation över avlidna medlemmar. Sedvanliga mötesförhandlingar. Till ordförande för mötet valdes Kerstin Andersson och val av styrelse och kommittéer gjordes. Sture Johansson avgick som ordförande och ersattes av Henrik Olsson. Sture Johansson valdes istället till vice ordförande, sekreterare blev Barbro Sandström och kassör Marlene Wikström. Övriga ledamöter blev Gunilla Sjöstedt, Jan Ahlqvist och Carina Täng med Kerstin Kristiansson, Birgitta Johansson och Robert Olsson som suppleanter.

Aktiviteter har anordnats såsom berättarkvällar, växtbytdagar, våffelkväll, gökotta och hembygdsvandringar vår och höst.

Verksamhetsplanen för år 2018 framlades med bl a berättarkvällar, hembygdsvandringar, gökotta 10/5, växtbytdag 22/5, nationaldagsfirande 6/6 och våffelkväll 19/6. Resa till Orust är inbokad till 25/8 och höstsamkväm under hösten samt flera studiecirklar kommer att hållas.

Dokumentationskommittén har dokumenterat det som hänt i bygden samt kopierat gamla bilder från socknarna i vårt verksamhetsområde.

Sture Johansson tillträdde som ordförande år 2003 och avtackades nu efter väl utfört arbete med en vacker blomsterbukett.

Årsmöte i Ljungsarp

Hembygdsföreningens årsmöte var den 21 februari. Ordföranden hälsade välkommen och inledde med parentation för en avlidna medlem, tände ljus och höll en tyst minut. Därefter började förhandlingarna. Valberedningen lade fram sina förslag till de olika valen, vilka antogs av medlemmarna.

Val av 2018-års styrelse genomfördes. Samtliga i styrelsen omvaldes.

Efter förhandlingarna serverades landgång och under tiden visades bilder från 2017 års programpunkter, som var mycket uppskattat. Laila tackade alla som hjälpt till på olika sätt, det är tack vare er som allt har fungerat och hälsade välkommen till nästa möte den 27 april, då hembygdsgården ska städas både inne och ute.

Laila Andersson

Sydsudan. Carina Johansson berättade och visade bilder.

FN-polis i Sydsudan

Carina Johansson, bördig från Lödöse, berättade och visade bilder från sitt år som FN-polis i Sydsudan, världens yngsta land som bildades så sent som 2011 genom en utbrytning från Sudan. Redan några dagar efter att Carina tillsammans med andra FN-poliser ankom till huvudstaden Juba utbröt återigen strider mellan regeringsstyrkor och rebeller, varvid man fick förflytta sig till ett näraliggande skyddsrum. Det är i huvudsak de två största folkgrupperna i landet som strider mot varandra och risken är att detta kommer att pågå länge. Carina blev sedan stationerad vid Malakal i nordöstra Sydsudan där det fanns ett stort flyktingläger i anslutning till en FN-bas. Arbetsuppgifterna var bl a att utbilda inhemska poliser och att hjälpa till med övervakningen av flyktinglägret. Under regnperioden var det extra besvärligt i området. Vägarna var delvis ofarbara och marken mellan tälten i flyktinglägret blev som en lervälling. Sjukdomar som difteri, kolera och malaria härjade i lägret och med så många människor tätt inpå varandra sprids smittor lätt.

Vi tackar Carina för ett mycket intressant föredrag och många fina bilder.

Barbro Sandström/Claes-Göran Wikström

Björketorps sockens Hembygdsförening. Bild från utställningen vid 75-årsjubileet-

Åktur med släde efter häst. Hembygdsgården i Rävlanda.

Årsmöte på Kinnekulle

Hembygdsföreningen hade sitt årsmöte den 10 mars 2018 i Medelplana bygdegård. Ett 30-tal medlemmar var närvarande. Medlemsantalet i föreningen är nu 261 personer. Ordföranden Gill Bengtsson hälsade alla välkomna. Björn Sjöstedt blev vald till ordförande för mötet. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för det gångna året. Ordföranden Gill Bengtsson avgår som ordförande, efter 14 år, och avtackades med blommor. Även kassören Sven Pilfalk avgår och avtackades även

10

tips inför

fixardagen

Ta del av tipsen på hembygd.se/forsakring eller kontakta försäkringskansliet på 0200-22 00 55.

Jubileum i Björketorp

Björketorps sockens Hembygdsförening, Rävlanda, firade förra året 75 år. Detta uppmärksammades med en utställning som visades på jubileumsfesten i december. Utställningen innehöll bland annat bilder, tidningsurklipp, medlemstidningar, utskick och diverse andra historiska dokument samt några gamla prylar från samlingen. Efter festen flyttades utställningen till biblioteket i Rävlanda där den visades upp i en månad.

Söndagen den 25 februari, i strålande solsken och bitande kyla, hade Eva-Lotta Liljenzin tagit med sig hästen Radar och gav alla som ville chansen att åka släde efter häst. Ett hundratals personer besökte hembygdsgården i Rävlanda där man också hade möjlighet att äta en korb eller värma sig vid grillen.

Malin Svanberg Eliasson

han med blommor. Freddie Wendin och Lena Brodin har jobbat med föreningens hemsida under flera år, ett arbete som de nu lämnar, de avtackades med blommor. Det blev omval av samtliga styrelsemedlemmar, Gill Bengtsson, Wilhelm Klingspor, Birgitta Gärdefors, Benny Lönn, Marianne Kling, Lars Apell. Björn Sjöstedt, Gert Dahlberg och nyval av Sture Alm.

Föreningens aktiviteter för 2018 finns på föreningens hemsida – www.kinnekullehembygd.se

Efter årsmötesförhandlingarna berättade Christer Westerdahl om kalkbränning med en något annorlunda vinkling, där titeln på föredraget var Med början i kalkröken. Kalkbränningen på Kinnekulle var den tidigaste och ibland den mest dominanta i Västsverige på grund av tillgången på ett segelbart innanhav, Vänern. Mötet avslutades med kaffe och hembakat.

Under kaffet pågick utlottning av vinster på det lotteri som varit under eftermiddagen.

Birgitta Gärdefors

Avtackning. Björn Sjöstedt avtackar Gill Bengtsson, som varit ordförande i föreningen i 14 år.

Tre årsmöten i Skölvene

I Skölvene Bygdegård har årsmöte hållits för Källunga, Skölvene och Norra Säms hembygdsföreningar. Ett trettital personer hade hörsammat inbjudan från Norra Säms Hembygdsförening som denna kväll stod som värd. Barbro Sanfridson hälsade alla välkomna och särskilt kvällens gäst Bengt-Åke Öhgren, präst och naturfotograf. Han började berätta om hur han blev medbjuden till en resa till ishavet en sommar när det var runt 30 grader varmt och svetten lackade. Först berättade han om Svalbards upptäckt och jakten på valrossar, som fanns i mängder där. Han berättade även om Andréés expediton med luftballong. Sedan började han visa bilder från Svalbard, först från samhällen. Sedan visade han sina fantastiska naturbilder som de åkt ut med båt för att ta. Han visade även otroliga bilder på olika djur som lever på Svalbard och dess småöar. Där fanns isbjörn, valross, säl, räv, varg m.m. Samt många olika sorters fåglar. Till alla dessa bilder hade

Bengt-Åke Öhgren,
föreläste om ishavet
och visade bilder.

han många fina berättelser. Barbro Sanfridsson tackade för en otroligt fin bildvisning och de intressanta berättelserna. Publiken hade kunnat lyssna länge. Barbro hälsade alla välkomna till serveringen av kaffe, te och smörgås samt kakor. Därefter vidtog årsmöten för respektive förening. Alltså delade man upp sig i tre olika rum.

Marianne Johansson

Vår i luften. Foto: Monika Moberg

En ramsa från Kinnarumma

Dä bösta sa Gösta
gå ut sa Knut
bli inne sa Finne
be mor di gå ut
va vellen sa Lellen
sälja korn sa Horn
va tarn skäppa sa Knäppa
sju mark, sa Knark.

Faster Karin Johansson, född och uppväxt i Kinnarumma (1901–1997) lärde mig ramsan. Finns säkert varianter på texten.

Isabella Josefsson

Årsmöte i Kaffekvarnen Gösslunda Hembygdsförening

Efter att Martin Stenholm öppnat mötet tändes ett ljus och hölls en tyst minut för under året bortgångna medlemmar. Sedan hölls mötesförhandlingar. Martin Stenholm omvaldes till ordförande för år 2018. Föreningen bjöd på kaffe med smörgås och god kaka och lotter såldes. Sedan berättade Jonas Sundström om gamla Gösslunda och även om framtiden, bl a nybyggnation.

Ur verksamhetsberättelsen för år 2017 kan nämnas: Lidköpingskretsens möte i Kaffekvarnen. Öppet Hus under Kristi Himmelsfärdsdagen med väffelserving.

Även i år ordnades en sommarresa. Då besöktes Åsle Tå, lunch äts på Wilhelmsro gård i Falköping och eftermiddagskaffet intogs på Kronogårdens Hembygds gård.

En dag i augusti månad bakades det bröd och serverades kaffe.

Det har även varit en trivselkväll, då Samuel Alteryd visade bilder.

Liksom tidigare år ordnades en gröttfest med luciatåg.

*Gösslunda Hembygdsförening
genom Margareta Folkesson*

Läsvärt i korthet

Bilder från Nossebro förr och nu 2017. Redaktion: Kerstin Abellsson, Karl Johan Augustsson, Ingegerd Johansson, Rune Niklasson, Per-Arne Nordqvist och Åke Tallberg. 38 sidor med många skolminnen i ord och bild, ett tidningsreportage från 1923 och en minneskavalkad över hus som inte längre finns. Omslagsbilden är härlig med stationshuset halvt dolt av stora rönnbärsklasar.

Körsbärsblomman. Medlemstidning för Eggby – Istrum – Öglunda Hembygdsförening nr 1 2018. Redaktör: Hjördis Lundberg. 28 sidor om bl a ett elvatusenårigt fårhållande. Det är Ann Nilsson som berättar om fårens betydelse medan Pelle Räf skildrar skogsbranden vid Ölanda 1896 med hjälp av tidningsartiklar och Bengt Palm minns sina många år på Skaraborgs Läns Tidning. Det bjuds på många bilder, i färg på omslaget.

Glimtar från Essunga utgiven av Essunga Hembygdsförening 2017. Glimtkommitté: Patrik Edberg, Thomas Larsson, Linda Essunger Tallberg och Gunnar Hagström. 26 sidor om bl a kvarnen och sågen i Krokstorp.

Föreningen för Västgötalitteratur. Meddelande nummer 1 2018. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bl a Hastings kyrka på Kinnekulle, och Stifts- och landsbiblioteket i Skara – en skattkammare med stora utvecklingsmöjligheter.

Kungens Lena. En bok om Kungslena. Minnen, händelser, hågkomster. Redaktör: Ingvar Karlsson. Författare – medlemmar i en Vuxenskolas studiecirkel. 257 sidor om Kungslenas händelserika historia förr och nu.

Vår. Foto: Monika Moberg

Haslösa. Gårdar och Boställen. En vacker bok på drygt 430 sidor sammanställd av en studiecirkel med tolv medlemmar. De flesta bilderna tagna av Åke Bogelius. Utgiven av Haslösa Hembygdsförening. Gårdar, boställen, torp med mera presenteras med ägare och brukare genom tiderna. Till det vackra intrycket bidrar en skicklig användning av gamla kartor i färg.

Mimers brunn. Arkeologi, etnologi och historia i Västra Götaland. Nummer 1 2018. Redaktör: Christina Ström. 52 sidor om bland annat om brevbombens uppfinnare som kom från Töreboda och Gerda som gav Colin Nutley idén till Änglagård.

Svältornas fornminnesförening. Årsskrift 2018. Redaktionskommitté: Leif Brunnegård, Runa Eriksson, Stefan Samuelsson, Stefan Svenson och Thomas Svensson. Illustratör: Börje Brorson. 44 sidor om bland annat Remmene skjutfält, som skulle vara övningsfält, men där det pågick rena kriget i tio år då befolkningen slogs mot en utvidgning av fältet. Många tvingades bort och gårdar brändes. Dessutom kan man läsa om lärorika vandringar, Asklanda kyrka, sjukvård ur museets samlingar och mycket annat.

Skara stiftshistoriska sällskap. Medlemsblad 2018:1. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bland annat Skarabiskopen Sven Jacobi som protesterade mot sin egen biskopsvigning och bilderna som av misstag visar Moses med horn.

En bok om Agnetorps socken. Människor i gårdar, torp och backstugor under senare delen av 1800-talet. Redaktör: Lena E Jonsson. Redaktion och utgivare: Studieförbundet Vuxenskolan, Tidaholm. 325 sidor i stort format med massor av bilder om livet i Agnetorps socken tiden fram till att en del av socknen 1895 blir köpingen Tidaholm och 15 år senare stad. En bra bok med massor av läsvärt om människorna och deras liv.

Rättelse – Bara Falk avrättades.

Några vakna läsare i Mullsjö reagerade för en felaktig uppgift i förra numrets Läsvärt i korthet. Det gällde boken Rånördarna Jonas Falk och Anders Frid. Båda dömdes till döden, men bara Jonas Falk avrättades. Anders Frid benådades och släpptes ut ur fängelset 1886. Året efter gifte han sig och bosatte sig i Mullsjö. Tack, för att ni ser till att informationen blir korrekt.

Hans Menzing

**Sänd in berättelser om människor
du mött, om lokalhistorien
eller andra berättelser
till vår redaktion.**

Sänd till redvastgotab@gmail.com
eller monika.moberg@blackhornet.me

Dataskyddsförordningen

Den 25 maj börjar Dataskyddsförordningen (GDPR) att gälla. Förordningen ersätter personuppgiftslagen (PuL), och istället får Sverige en förordning som gäller i hela EU. Allt är inte nytt, men det finns ändå anledning för bland annat hembygdsföreningar att se över hur man hanterar och lagrar personuppgifter.

Här får du tips på hur din hembygdsförening hanterar förändringen:

www.hembygd.se/dataskyddsförordningen

Lär dig mer om Dataskyddsförordningen:

www.datainspektionen.se

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser.

Varje enskild hembygdsförening avgör själv vilket studieförbund man vill samarbeta med.

Nästa nummer av Västgötabygden, nummer tre, kommer i slutet av juni. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Västgötabygden publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande,
Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
073-9436175. E-post: birgitta.fristad@telia.com

Hans Menzing, Marumstorget 1,
532 32 Skara, tel 0511/12643.

E-post: hans.menzing@telia.com

Monika Moberg, ansvarig utgivare, tel 070-642 56 70,
Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

E-post: redvastgotab@gmail.com
eller monika.moberg@blackhornet.me

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
540 15 Våring, tel 0500-44 11 05, 0708-42 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 0303-74 98 78. E-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmostad,
465 97 Nossebro, tel 0512-531 50.

E-post: frammestad@tagebrolin.se

Leif Brunnegård, Asklanda, 447 93 Vårgårda,
tel 0322-66 11 43. E-post: leif.brunnegard@gmail.com

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp, tel 070-620 66
66. E-post: bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna,
tel 0320-397 77. E-post: anna.faxgard@telia.com

Förbundsordförande: Sven-Åke Mökander,

Markgatan 39, 441 51 Alingsås, tel 0322-67 23 10,
070-672 31 56. E-post: svenake.mokander@gmail.com

Vice förbundsordförande: Jan-Olof Berglund

Förbundssekreterare: Jan-Henry Svensson

Södra vägen 4, 532 94 Tvärred, 0321-500 35,
070-208 53 27. E-post: janhenry.svensson@vgregion.se

Förbunds-kassör: Tommy Kroon.

Timmermansgatan 19, 532 33 Skara. 0511-145 49, 0705-
91 24 55. E-post: tommy.kroon@kunskapstradet.se

Kanslist: Eva Mann. Västergötlands Hembygdsförbund,
Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-105 50, bostad 0511-37 03 30.
Bankgiro: 378-5383. Swischnummer: 123 214 84 19.

Har Du adressförändring, ring till Eva Mann,
tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.

Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Stad och landsbygd – vår hembygd

Nedan ses ett par exempel på kontakt för cirka hundra år sedan. Att skicka vykort till släkt och vänner var ett sätt att kort informera varandra om hälsan och vädret. Lägga märke till den unga kvinnan, förmodligen en barnjungfru, som drar en ”pinnavagn” i Borås stadspark efter sig med några småbarn. Närmare vattnet ses ytterligare en kvinna med en barnvagn. På bilden längst ner ses en man, troligen anställd på Suntetorps egendom utanför Skövde, vakta en av gårdens kor. Idag är Suntetorp ett modernt jordbruk med en kobesättning på 700–800 djur.

Monika Moberg

